

I 1.572.758

**БОГДАМ
ЛЕПІСМ**

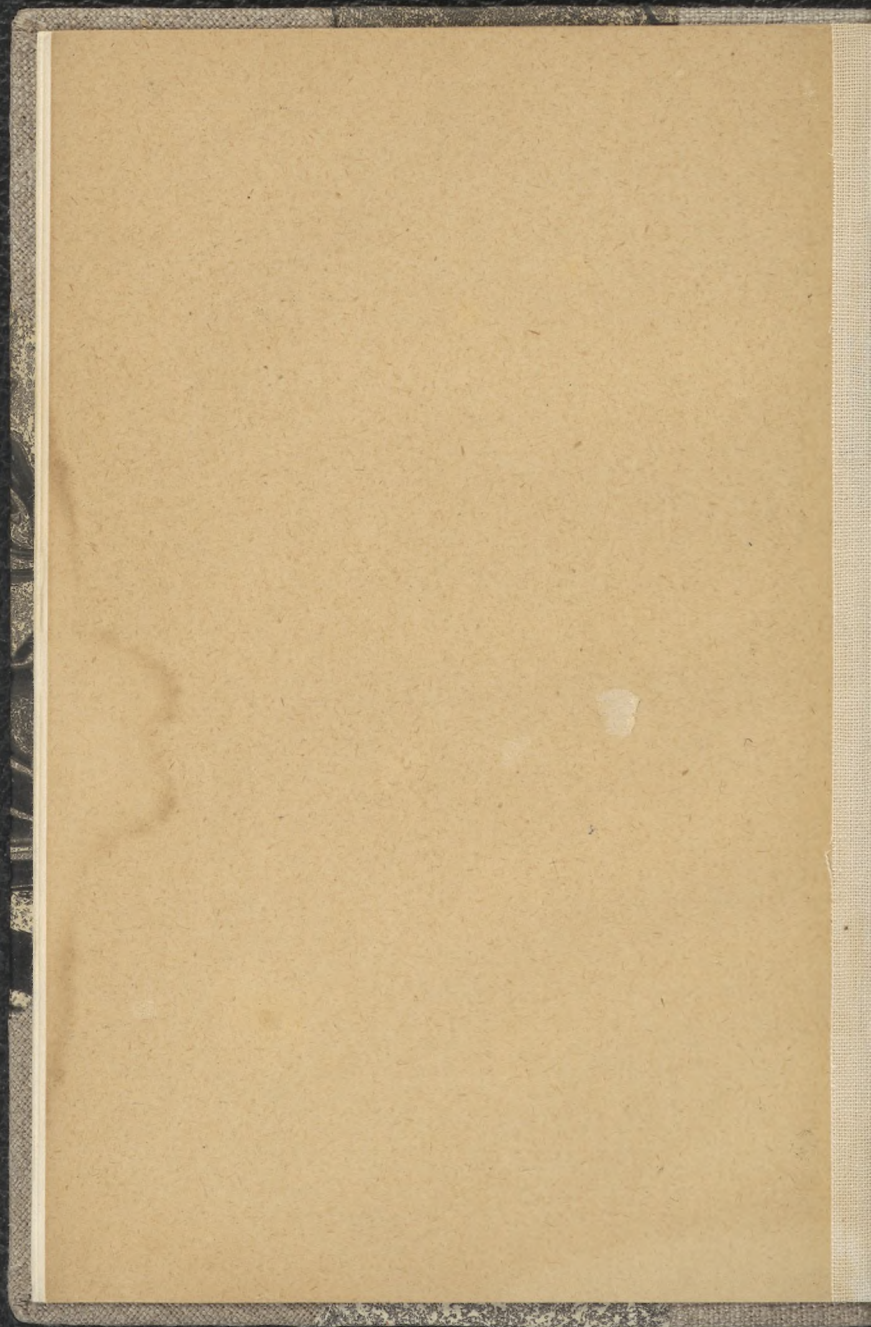
ОГ ТАК СОБИ
МІНІАТУРИ

ЛВІВ-КІЇВ
1 9 2 6

НАКЛАДНИ
ЦЕРВОНІ КАЛІНИ

Лісовський

1

БОГДАН ЛЕПКИЙ

ОТ ТАК СОБІ

ЛЬВІВ-КИЇВ 1926
НАКЛАДОМ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

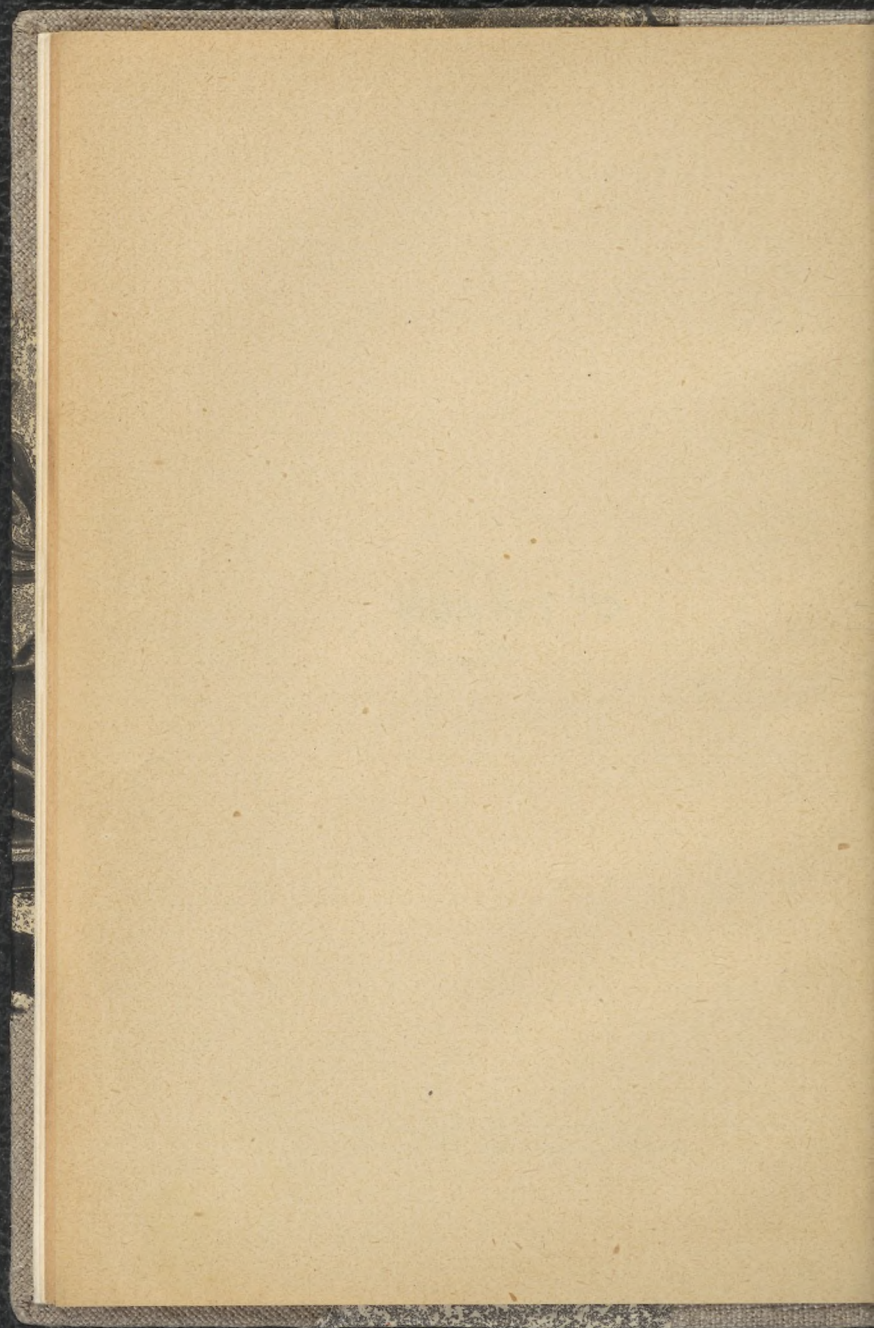

I 1.542.758

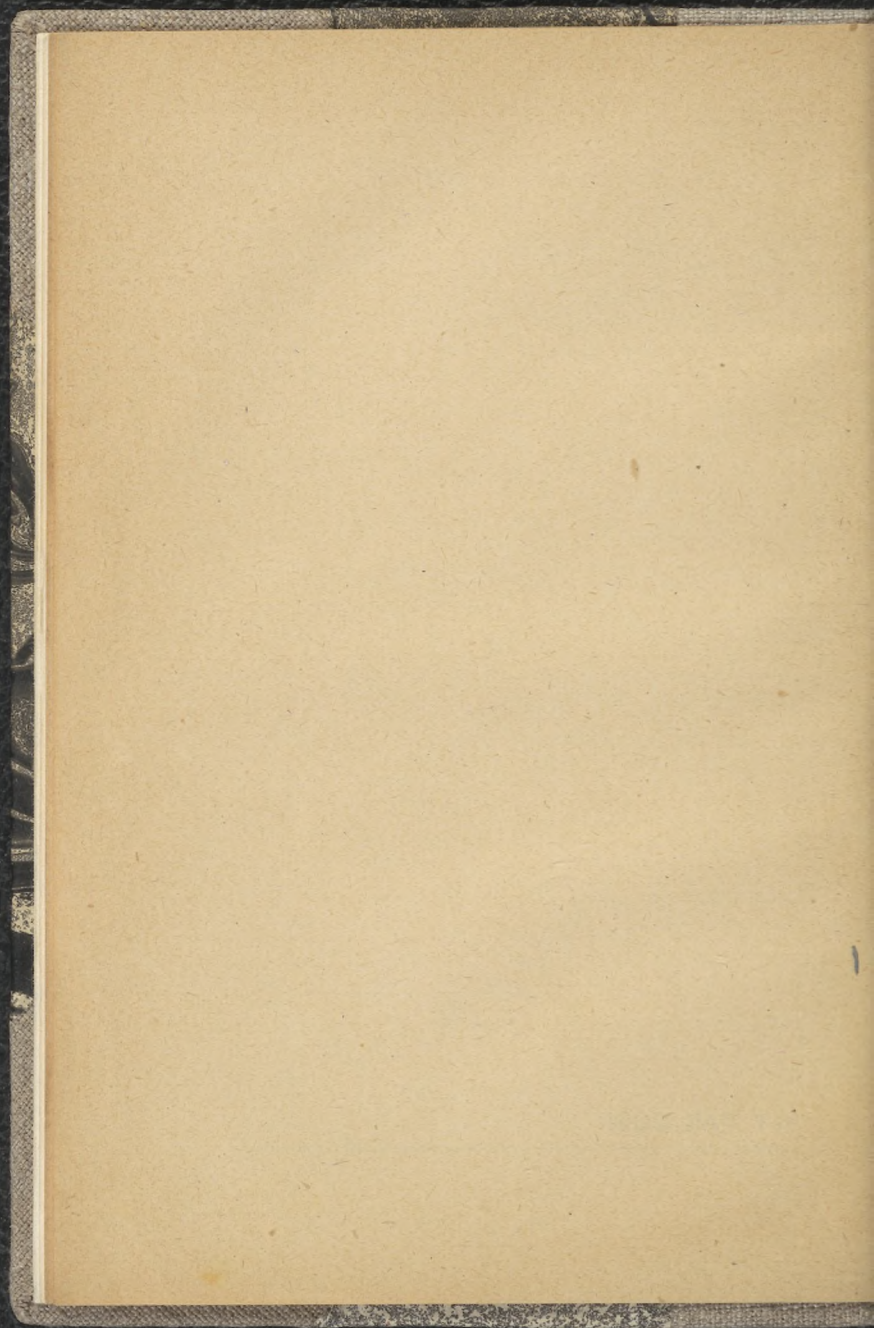
Друкарня ОО. Василян у Жовкві.

1994 К 1127/7

ОТ ТАК СОБИ

ОТ ТАК СОБИ

Занедужала молодиця, страх, як занедужала!

І їсти не їсть і пити не пє, прямо »на постелі крижем лежить« і — годі!

Що правда, не одно горе вона перебула, а тепер бачите, приходить до здоровля і трохи вередує.

А чоловік до ньої голубом припадає.

»Може тобі, жіночко, пшоняної каші?« — питається.

»Ой пшоняної каші, пшоняної каші мені хочеться,« — відповідає жінка.

Пішов чоловік, роздобув пшона, зварив кашу, ще й молока спражив, приносить. А вона сербнула ложку — дві, надула губоньки і — »більше не хочу«.

»Так може тобі борщу, серденятко?«

»Ой борщу мені давай, борщику, ху-
тенько!«

Пішов чоловік, зварив борщ, ще й сме-
таною підправив, подає.

А вона мляснула малиновими губонь-
ками разів кілька і — »їдж собі сам.«

»Та чомуж бо ти?«

»Не приставай!« і миску відсунула геть.

Обидився чоловік, пішов. Але знаєте як
воно є, любив її таки. Гадає собі: от, хора.

Вернувся, погладив її по білій рученці
і питається: »а можеб ти вареників поїла?
Вареники добрі, смачненькі, вони в нас
з обіду залишилися, хочеш пригрію.«

»Пригрій!«

Взяв чоловік сковороду, вкинув туди здо-
рову ложку масла, насипав вареників, жарить.

Пришкварив, подає своєму коханню, а
кохання тільки носиком покрутило: »Не
свіжі!«.

І закликав чоловік собаку, дав йому ва-
реники: »На маєш, Бровку, їдж!«

І зів вірний Бровко ті вареники в один
мент ще й тарілку так вилизав, що й мити
не треба, а чоловік узяв шапчину під па-
шину тай поплівсь у коршмину. »Голодуй,
моя кохана!«

Знаєте до чого я це говорю?... До вас, мої кохані, як не до всіх, то до тієї частини нашої суспільности, що її одно перчене, а друге солене, одно літепле, а друге »нікуди не годиться«

Можеб українських книжок почитали?

»Ах, українських книжок, українських книжок нам давайте! Наша література така вбога, прямо нема чим душі розвести «

І надруковано українських книжок і веселих і сумних і старо й новомодних і для старих і для дітвори, — тай лежать вони собі преспокійно — невміручі.

»Чомуж ви не купуете та не читаете їх?«

»Не такі, яких душа багне. Ох!«

А критики й собі в один голос: »Так воно, так. Не такі «

»А яких-же вам?«

»Других... Ох!«

А як ніхто не бачить, то з під подушки німецькі, польські, російські книжки витягають, які там будь романи і сліпають над ними, поки свічка не згасне. А зустрінуться, так гейже нарікати на свою літературу, що вона така мізерна. Бачите, сорок-мільйонний народ. Що мінути повиннаб одна книжка вискакувати із друкарських машин.

»А можеб ти, шановна суспільносте, української пісні заспівала?»

»Чомуби ні? Ми співолюбивий народ, закладаймо Боян.«

І позакладали »Бояни« і співають раз-у-рік на Шевченковім святі і колиб не Кошиць та не Котко, то й до нині не зналиб, яка та українська пісня гарна.

А можеб тобі, суспільносте, своїх газет?

»Ах давайте нам і то багато і всіляких тижневників« і »дневників« і місячників, рідної преси нам треба!»

І явилася рідна преса і знаєте, яка її доля? Шум на воді, світлячки над корчами весною, блудні вогники на багнах і цвинтарищах, блисне і гасне. На силу одна вічна лямпка перед образом безталанної матери України коптить..

Але загляньте ви до кишень українських, то як не »Поранну«, то якого там »Курієрка«, а то й »Нає Фрає« знайдете.

»Інтелігентному чоловікові наших газет замало.« А якже тоді нашим газетам без інтелігентних людей і загалом без читачів та передплатників?

»А можеб вам, шановні земляки, свого власного театру?»

»Відома річ, без театру в двадцятому столітті жити годі. Тільки, щоб був це справжній театр, не балаган, з артистами як слід, репертуаром, тощо«.

І явилися справжні театри і де вони тепер і як їм живеться, це ви краще знаєте від мене.

Решту доспівайте собі самі. Це дуже довга пісня.

— — — — —
Але ти, дорога суспільносте, не гніваешся на мене?... Ні?... Так славити Бога, бо я тебе таки дуже, дуже люблю, бо ти, хоч і вередлива, але вродлива, а головна річ — своя. Так возьмемся тоді за рученьки та заспіваємо пісоньку, а — с — h — с:

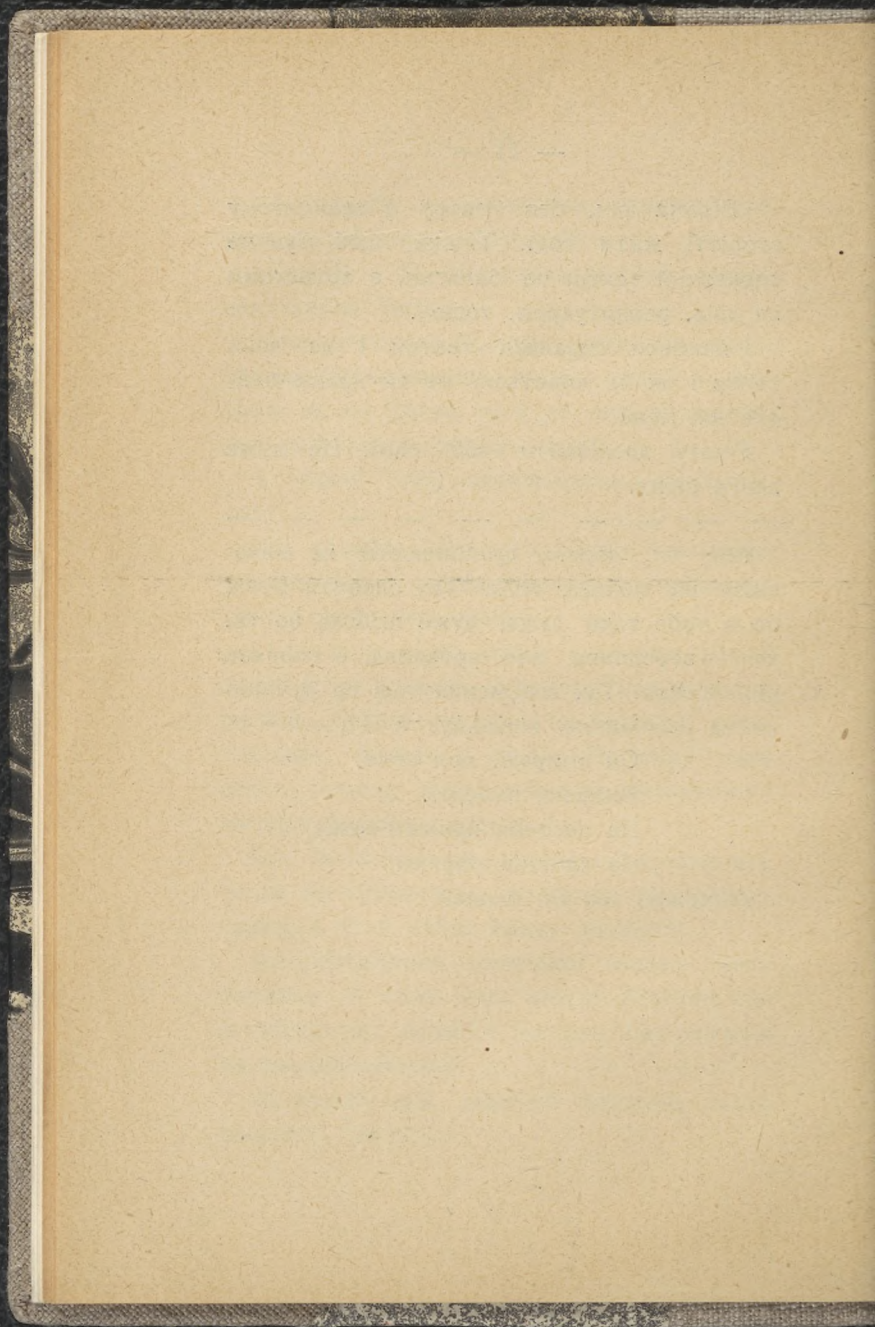
Ой вмираю, моя нене,

Вмираю, вмираю.

На постели крижем лежу,

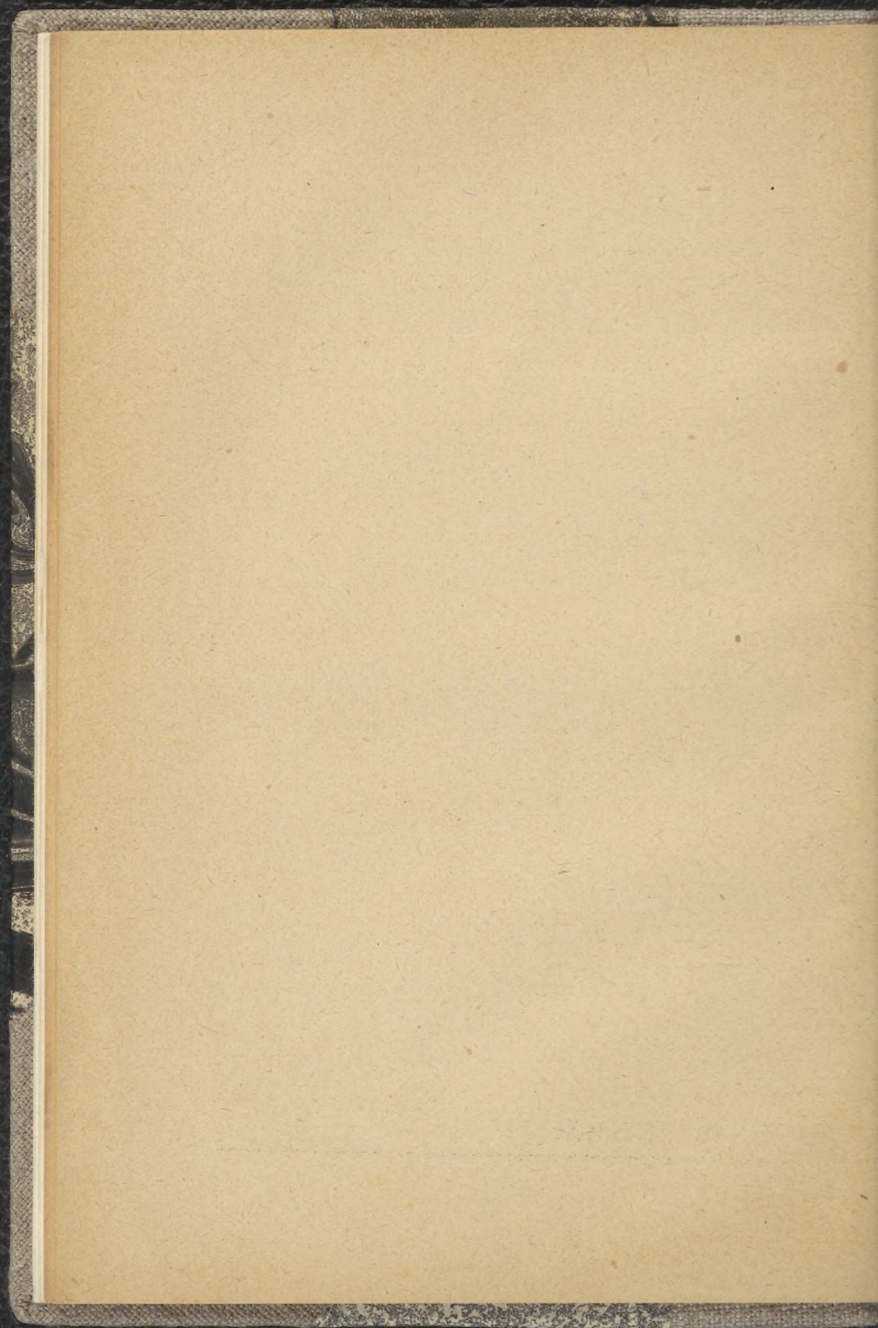
На хлопців моргаю.

А можеб так Яц банда?

НАШІ КНИЖКИ 13

Я забув ключ. А в Берліні є такий звичай, що як не маєш ключа, то не дістанешся до хати. Довелось тинятися по великому городі гень поза північ.

А буває там така година, коли штатбанка перестає гудіти, коли авто кудись діваються, по камяницях світла гаснуть і здається тобі, що Берлін спить. Це був найприкрійший момент, бо й мені хотілося спати. Контури реального світа затиралися, я губив розуміння часу й простору і ноги, не питаючися голови, мандрували, куди хотіли.

Нараз щось мене зупинило.

Дивлюсь: два стовпи з червоного мармору і кілька східців із звичайного каміння. При дверох вівіска »Українська Накладня.«

От, бачите, куди мене ноги по старій привичці занесли!

Протер я очі, — тю! Не пив, ніякого трунку навіть не нюхав, а тут щось таке верзеться, що аж смішно. Уявіть собі: по східцях одна книжка за другою скаче: скіць, скіць, скіць!

На переді »Син України«, такий бадьорий, чепурний, гарно вбраний, що аж любо подивитися.

А за ним »Причепа« одна, друга, десята, сотна, — самі »Причепи«.

А за ними »Хмари«, »Хмари«, »Хмари«.

А за »Хмарами« »Рубають ліс«, — »Ліс«, »Ліс«, »Ліс«, »Ліс«.

А там »Над чорним морем«, »Царівна«, »Танець тіней« і хто їх усіх перечесть, хто прочитає їх наймення!

А на самім останку »Голем«, — гу-у! »Голем«.

Тисячі їх машерують і стають довгими, довгими рядами здовж хідників.

Бачив я усякі походи в мойому життю, але такого, їй Богу, не бачив.

Підходжу до »Сина України« і питаюся: »А що це, ви добродію, по ночах такі маневри відбуваєте? Чи не збираєтесь в похід на Україну? Знаєте, це не дурна

ідея. Тепер транспорти дорогі, всякі труднощі і митарства, а так гуртами і гуртами і за який рік, або за десять булиб на Україні. Господи, якби то вас там витали, яка радість булаби, вас прямо одної днини розхопилиб.

А дорогий «Син України» тільки сумно зітхнув і каже: »Куди там! Ми тільки до місяця погрітися вийшли. Скучно на полицях лежати. Поздушували нас одно біля другого, а миж не чоловік і жінка, ми так сказати з ріжних фамілій, з ріжних часів, у нас не одні гадки, не ті самі ідеї, подумайте — яка лекольна мука! Аж жовкнемо з розпуки, аж хребти нам висихають, а тут ніхто нами не цікавиться, ніхто до нас не загляне, ніхто про нас доброго слова не напише, лихий зна пощо нас на світ привели. Так ми собі ото й трохи погуляти вийшли, подивитися на небо, на зорі та подумати, як то воно там у нас на Україні... Тай тільки...«

»А не вкраде вас хто?«

»Та що це ви! Кому нас треба? Німець нас не розуміє, а свій чоловік, хоч ти йому даром давай, так ще надумуватися стане, чи брати. Не бійтеся, ми безпечні. От, як кажу, пройдемося, погріємося, як

не до сонця, так хоч до місяця, пострушимо порох з наших окладинок і вернемо назад, на полиці.»

»А щож ваш накладник на це?»

»Та нічого. Він до Америки по гроші поїхав. Чи мало ми коштували, як родилися на світ! Один папір. Таж його цілі поїзди задруковано. А друкарні, переплетні, добре, що наші автори невибагливі, дай їм Боже здоровля. А то, як прийшлося б і їм так платити, як скрізь, то ми й світа Божого не видалиби. Тай за те, що на полицях у магазинах лежимо, теж треба платити, як за небіщиків на цвинтарях. Погані тепер часи, добродію, за всьо плати, лиш нас ніхто купувати не хоче.

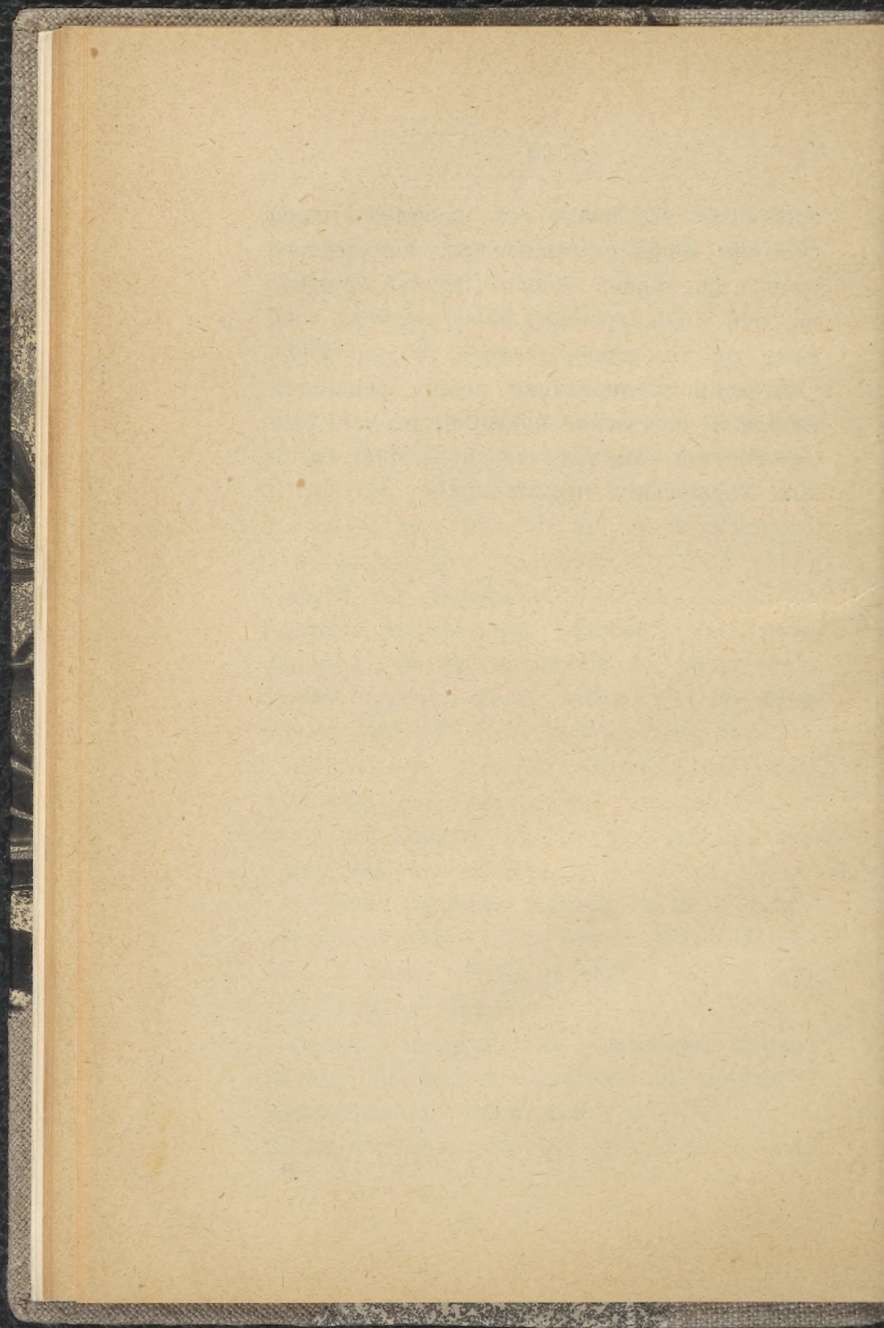
Накладник вовком дивиться на нас, спльовує, як переходить попри полиці наші, ми вдаємо, що не бачимо. Ось яка наша доля, мій пане!»

І »Син України« зітхнув, а за ним понеслися зітхання »Причеп« і стони »Големів« і шуми »Рубаних лісів«, як рев бурі »Над чорним морем«.

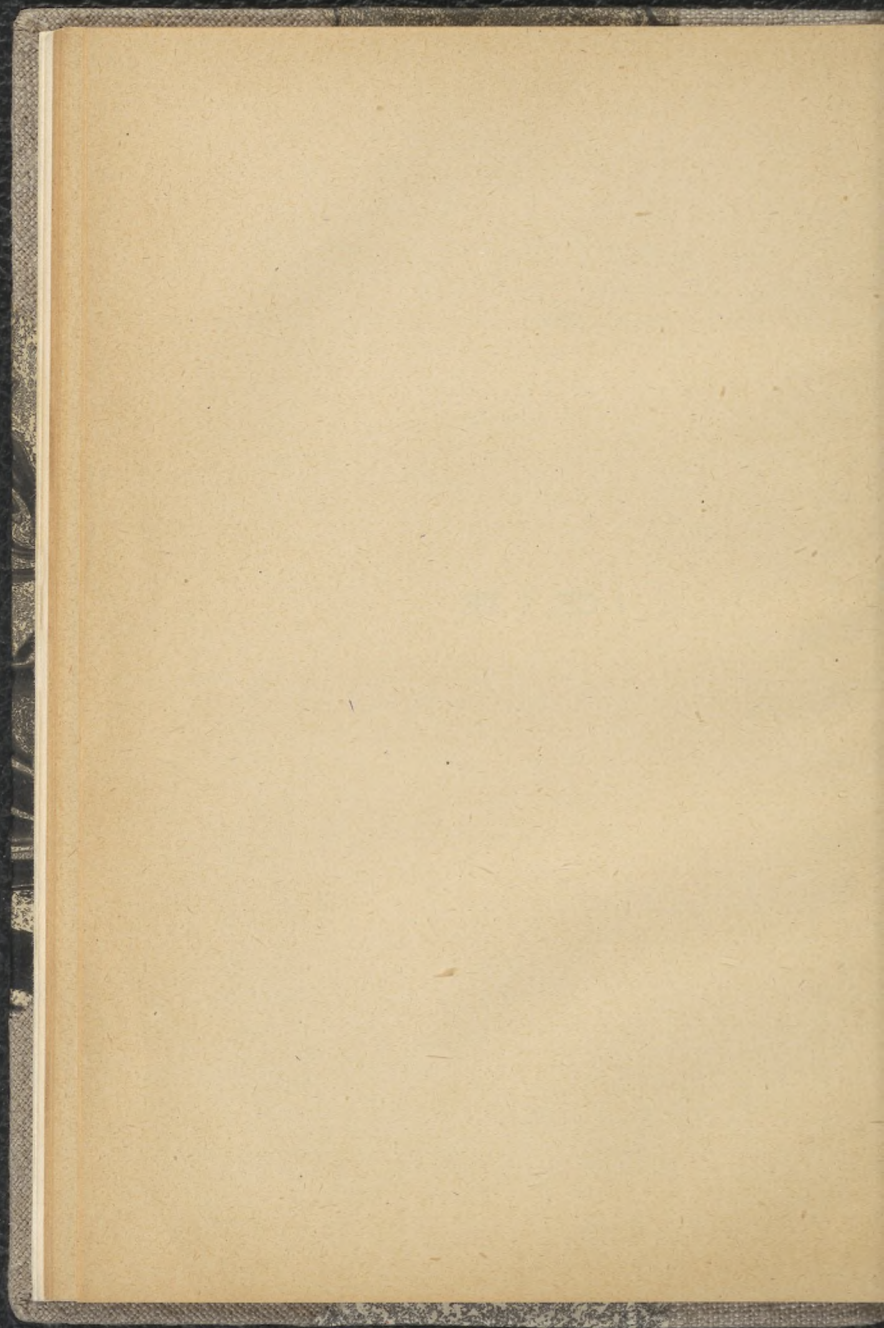
Хотів я поздоровити »Царівну«, поклонитися портрет ві Толстого на окладинці »Воскресення«, побалакати з »Тінями забутих предків«, але так мені якось погано

зробилося на душі, так соромно перед сумними рядами українського друкованого слова, що підняв ковнір, насунув капелюх на очи і скрутив у бічну вулицю, щоб мене не то чоловік, але й пес не бачив.

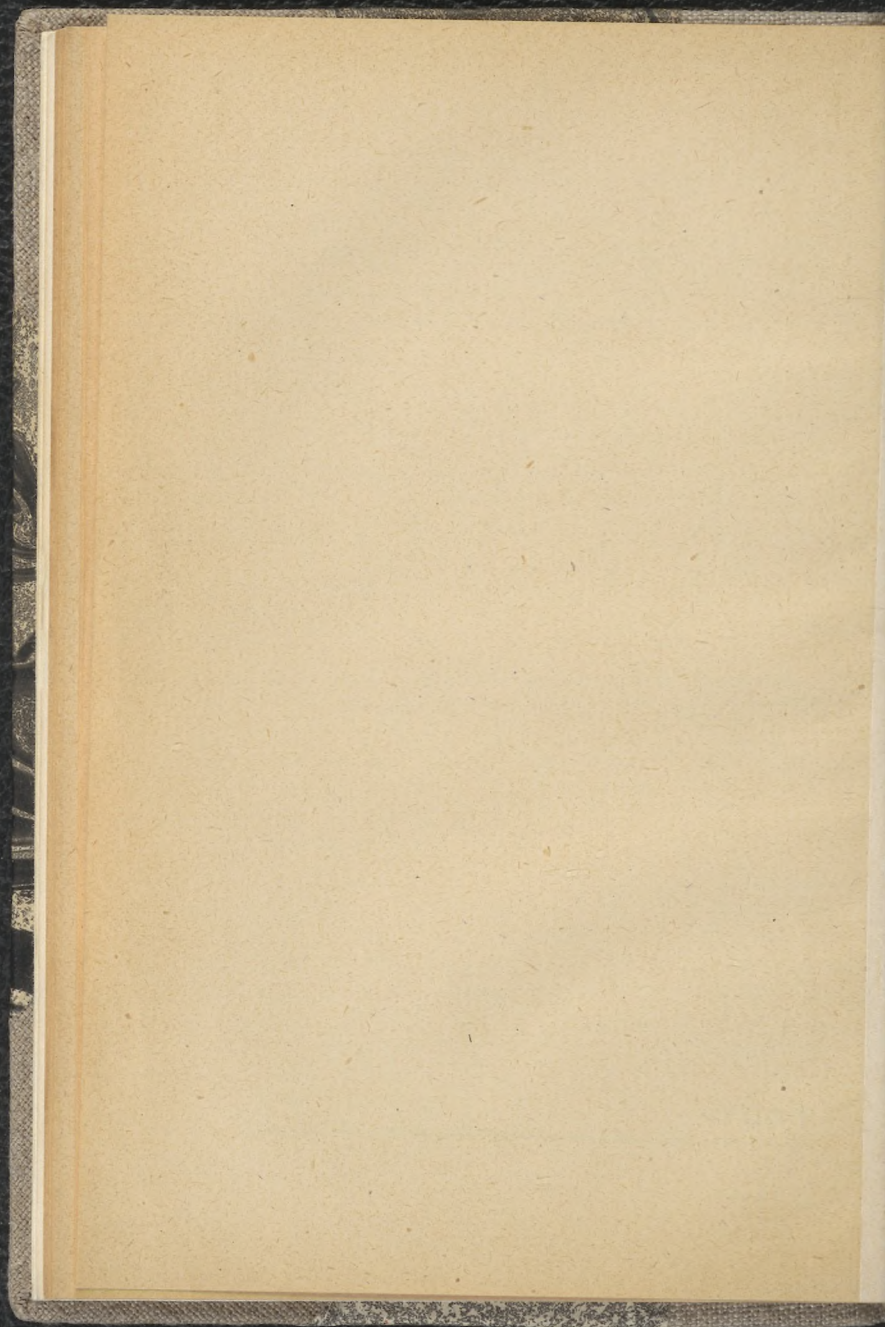
А коли я переходив попри пишні німецькі й московські книгарні, то мені здавалося, що там регочуться з мене: »хі-хі-хі!... Український письменник!«

I CE, I TE

ГОСТИ

Гості прийшли зараз по обіді, випили каву зі свіжою, домашньою булкою і доходила година шеста, а вони все ще сиділи. І то п'ятеро душ! Радник з жінкою, дві доні відданиці і синок матурист. Казавби хто, люди образовані, з »формами«, радник навіть до Карльсбаду їздив і нараз — такий нетакт! Ще година і треба буде запросити їх на вечеру. А тут ані мяса, ні з чого яку »легуміну« зробити.

Хазяйка жінка директора Пишицького, який недавно побудував собі віллю на передмістю і кожний лишній гріш пхав у будівлю, чула, як у ній жовч розливалася. »Що вони собі гадають? Як так можна робити? Правда, що вже давно в них не були, бо для радника трохи за далеко, але

то ще не дає їм права забуватися і до півночі висиджувати в чужій хаті. Ще колиб син їх не був матуристом а укінченим правником і міг «старатися о руку» доньки пані Пишицької, то можнаби такий нетакт простити, але так...?

І пані Пишицька глянула на годинник з зозулею. »Ах, татусю, — звернулася до мужа — будь ласка, підтягни вагу, щоб не став. І посунь трохи, бо він мабуть спізнється.« Татусьо приніс крісло, зітхаючи витарабанився на нього, підтягнув вагу і посунув вказівку. Зозуля кукнула шість разів.

Гості спокійно приглядалися тій операції, але ніхто з них не догадався, яка була її властива причина.

»Тут такий гарний воздух — почала радникова, — що я вам прямо завидую, мої панство.

Пані Пишицька стратила всяку надію. Гарний воздух, — не скоро підуть.

»Воздух дійсно куди кращий, як у місті, — відповів пан Пишицький, але мене щось шпигає в костях, мабуть чи за які дві-три години не буде дощу.«

»Ні, не буде, — заперечила пані радникова — наш барометер сильно на погоду пішов.

Пані Пишицька проклинала всі барометри на світі, роздумуючи, яку то би їм

вечеру зготовити. Нараз пригадала собі, що якраз нині дві качки занедужали. Лихий зна, що їм таке! Треба дорізати і буде вечера для гостей, а для своїх кулеша й квасне молоко. Скаже, що лікар неспозволив їм їсти мяса на вечеру, бо це недобре на артритизм, а дитьом також не дає мяса, бо то недобре, тільки в гостині позваляє їсти мясо, бо це їм нездорово.

Рішивши таким чином важке питання, вибігла до кухні, звідки за хвилину чути було, як служниця гострила ніж до неполиваної миски.

Гості бавилися. Старша донька панства радників грала на фортеп'яні, а наймолодший Пишицький гуляв. Пятилітній хлопчина, з великою головою і трохи кривими в формі »О« ногами завзято тупцював по паркеті. Даром гасила його пориви танцюристі одиначка панства Пишицьких, буцім то боячись, щоби він не дістав запалення легінів, а на ділі маючи на ввазі, що завтра треба буде цей паркет витирати, — хлопець не вгавав поки не закрутилася йому голова і поки не впав на коліна пана радника.

Пан радник притулив його до себе: »Ось тобі козак, ось тобі танцюристий!«

— приговорював, гласкаючи велику голову своєю пухкою долонею.

Хлопець сів радникові на коліна, як на коня, що йому й не трудно було зробити, бо ноги в формі букви »О« дуже добре надавалися до такої їзди. »Гаталай! гаталай! гаталай!« приговорював пан радник, підкидаючи їздця.

Хлопець реготався на всю губу. Нараз став і вдивляючись поважно в окуляри пана радника, спитався: »а чи чорт любить випіканий риж?«

Всі розсміялися, подивляючи дотепність хлопчини. Тільки пан Пишицький, буцім то невдоволений таким глупим питанням сказав; »чи ти, Андрусь, нічого мудрійшого не можешся спитати?«

Андрусь, не звертаючи уваги на свого батька, питався далі пана радника: »А як здохне качка, то чи вона до неба йде, чи до пекла?«

»Ну, знаєте панство, цей хлопець не знаю в кого вдався, — журився пан Пишицький. — Чистий ідіот«. »Не ідіот, — заперечила радникова, — а скорше вундеркінд, пане директоре, анфан-террібль!«

Андрусь зіскочив з колін і засоромлений побіг у кухню.

»Але нам до дому пора, — промовив нараз пан радник, — добуваючи з білої камізельки свій золотий годинник: »го-го-го! Таж то вже сема година минула, мамусю. Колиж ми до дому зайдемо!«

Пані радникова піднялася з канапи, панночки поправляли суконки на собі, матурист заціпав свій сурдут і пригладжував волосся.

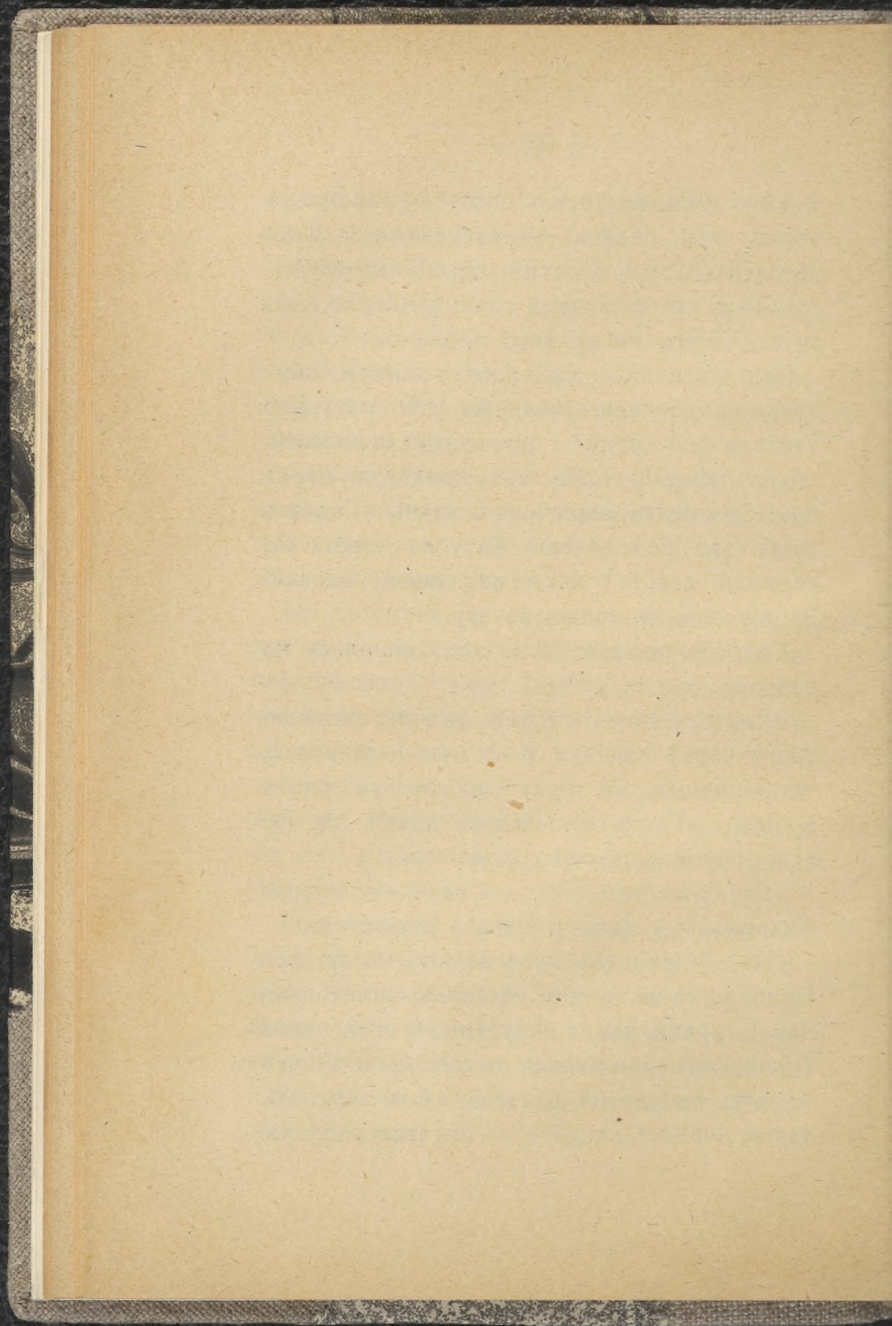
»А панство що?« — скрикнула нараз пані Пишицька, вернувши з кухні. »Гадаєте пущу вас без вечері? Татусю, замкни від веранди двері і ключ до кишені сховай! За пів години подаю вечеру.«

Гості випрошувалися, але лишились на вечеру.

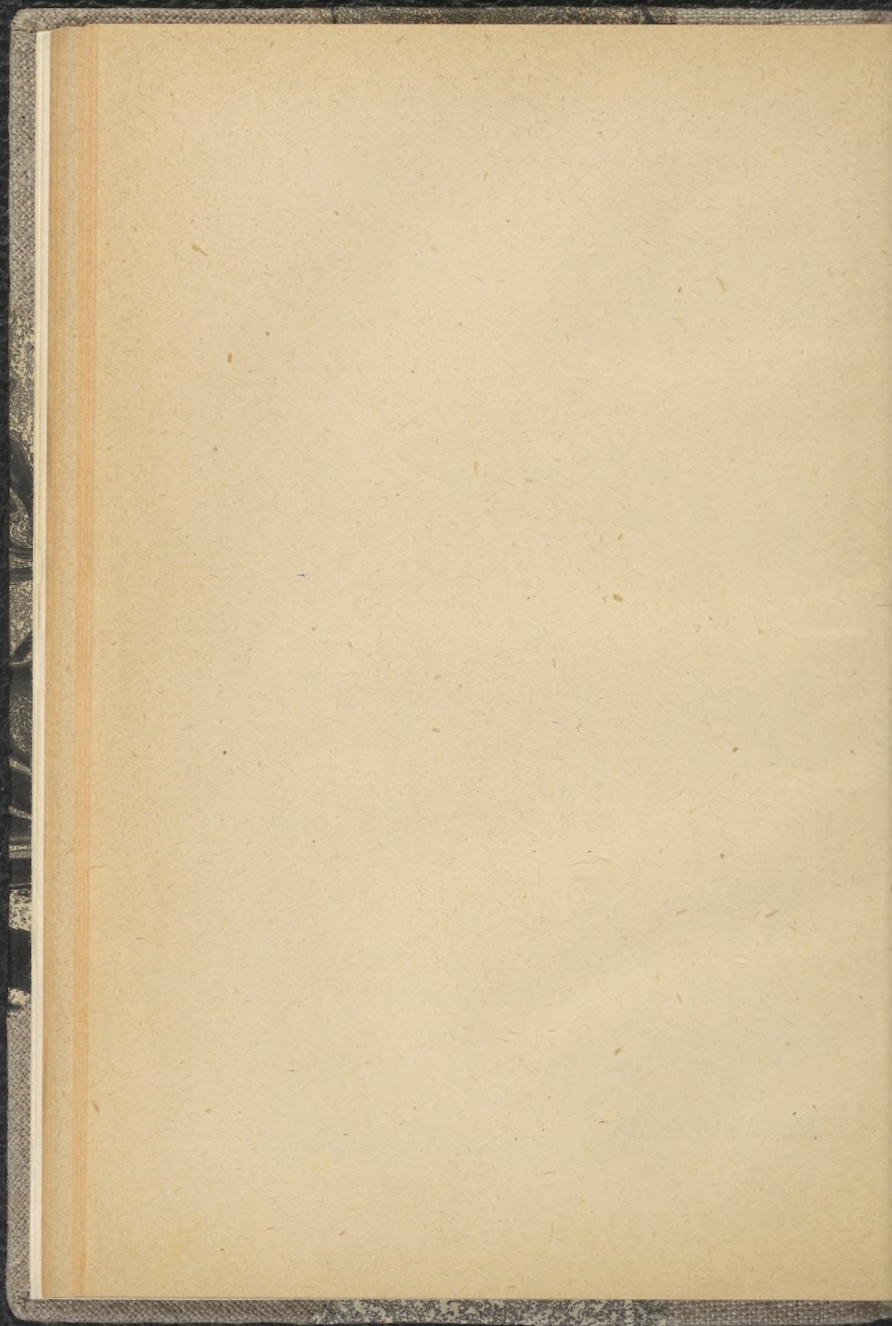
»Го-го-го!« — гуготів радник випивши другу чарку наливки й не маючи певности, чи черницю, чи муху проковтнув разом з нею. »Го-го-го! Печені качки та ще з компотом і як гарно спеклися!«

»Бо вони були хорі, — вихопився нараз Андрусь — і мама їх казала дорізати«...

Пані Пишицькій кров залила мозок, пан Пишицький як тримав на вилках шматок качачих грудий, так їх випустив під стіл, панна Пишицька перемінилася в стовп соли. Тільки Андрусь не тратив фантазії. »А чи чорт їсть також дорізані качки?« — питався радника.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΟΣΑ

Ми балакали про »Semper tiro«. Один з гостей відчитував вірш, котрий йому найбільше з цієї збірки подобався. Нараз дзеленькнув дзвінок і на порозі появився молодий чоловік. Довге нечесане волосся, обшивка зпід ковнірця вилазить, повистріплювані сподні, нігті з жалобою і т. д.

»Ви казали, щоби я до вас прийшов,« почав, шураючи ногами. Я на силу пригадав собі хто це. Молодий студент філософії, що пише вірші. Просив, щоби я йому вишукав якогось доброго накладника.

»Вітайте! Дуже мені приємно« і я познайомив його з моїми гостями.

»Чомуж ви не сідаєте?«

»Спасибі, постою.«

І стояв, здвигаючи правим раменем, а лівою рукою поправляючи щось коло пояса, ніби боявся, щоб не злетіла з нього тая часть одягу, котрої імени чомусь то в приличнім товаристві не вимовляється в голос.

»А може я вам мішаю?« — спитав нараз паленіючи по саму чуприну.

»Ані трохи. Ми якраз балакали про *Semper tiro*, а отсей добродій відчитував вірш, який йому найбільше подобався«.

»*Semper tiro*? На скільки собі пригадую, що *tiron* звав Ціцерон, чи там пак Кікеро свого фамулюса, але чому наш поет назвав так збірку своїх віршів — не вгадаю. Взагалі треба сказати, що наші автори не вмють підібрати відповідних імен для своїх творів. Або »струни«, »акорди«, »звуки« і т. д. або, як видумає котрий якусь оригінальну назву, так хоч хрестися...

»Та чи мішаю я вам?«

»Алеж, добродію, нам дуже цікаво почути вашу гадку.«

»Що цікавого може сказати людина, яка мешкає на піддашу і своїми писаннями топить у печі?... Отже, дійсно, чи не мішаю я вам?«

»Ані трохи. Сідайте!«

Він присів на кріслі, як птах на гиялячці, і обертаючи в руках свій ширококрисий капелюх говорив монотонно: »Люди гадають, що то легка річ писати вірші. Треба тільки ритмів і римів. А між тим навіть аптикар, поchtовий урядник і студент ветеринарії, як буде багато писати, то виробить собі форму. Навіть нові рими можна повишукувати зі словника Грінченка, хоч який він неповний і несистематичний. Але поезію мусиш знайти в собі. Її не навчишся ані з наших рецензій, ані з історій літератури, тим паче, що й наші рецензенти і історики літератури так розуміються на поезії, як вовк на астрономії... Та чи не мішаю я вам?«

І глянув по зібраних. Кілька голосів впевнило його, що ні і він говорив дальше. »Народ без мистецтва і без поезії, це не народ, а двоноге стадо. Що лиш мистецтво і література відчиняють перед народом двері до храму культури, але земляки наші не хочуть того розуміти...

»Читайте, добродію, дальше« — звернувся нараз до лектора. Цей відкашельнув і почав ще раз прочитувати вірш, який йому найбільше подобався.

Гість сидів на кріслі, як кітка на щітці. Щось ним підкидувало. Видно — не подобався спосіб читання.

Нараз встав і здвигаючи правим раменем, а лівою рукою поправляючи щось коло пояса промовив. »Я тут непотрібно вліз...« Всі зглянулися по собі, він зашурав ногами, попрощався, по дорозі перервував столик з цвітами і вийшов.

Гості відітхнули.

»Но! Цей колись дасть бобу нашим рецензентам!« — озвався лектор.

»А покищо, — завважила одна з пань, — мігби, замість витрачувати гроші на папір, купити собі гребінь.«

»Дайте спокій! — боронили неprisутного друга. — От бідний хлопець. Бачили, як паленівся. Може в його голові дійсно який геній сидить...«

»Ах ті генії!«

В кілька літ пізніше їхав я залізницею. Десь коло Іваня Пустого, на одній стації увійшов до мого переділу елегантний панок. Одяг з ігли, шовкова сорочка, волосся, якби корова язиком прилизала, — шик!

Служачий приніс за ним валізу, зі свинячої шкіри, з позолочуваним окуттям, ді-

став корону на пиво, поклонився в пояс і вискочив на перон.

Панок розперся на плюшевих подушках і позіхаючи витягав срібну папіросницю з монограмом. Але замість закурити папіроску приглядався до моїх, вправді ще не подертих але вже добре таки піддоптаних черевиків і до полинялого одягу.

Мало того, він spacerував собі своїми мишачими очима по моїм чолі, по висках а навіть по носі. Нахаба! А який він вдоволений, ніби терно виграв, або оженився з гарною і багатою дівчиною, і то з більше багатою, ніж гарною...

Я обернувся до вікна. Але на моє лихо не було нащо дивитися. Пусті подільські лани, денезде пасеться худоба. Годі довго любуватися таким краєвидом. Краще вже — він. Але, як ще раз на мене гляне, то їй Богу покажу йому язик.

На щастя не прийшло до того. Мій товариш, протираючи скла свого золотого цвікера виворотом швецької рукавички питався носовим голосом, таким, як подільські дідичі радо в сальонах до пань відзиваються: »Ви мене не пізнаєте, добродію?«

Я глянув на нього і здвигнув раменами: »Не маю приємности, мій пане.«

»А я вас, бачите, зараз пізнав. Ви нічого не змінилися.«

»Так тоді, ви мабуть дуже змінилися, коли я вас не пізнаю.«

»О, так, я дійсно не той став, не той, що був колись у вас, коли то ви про *Semper tūo* розмавляли.«

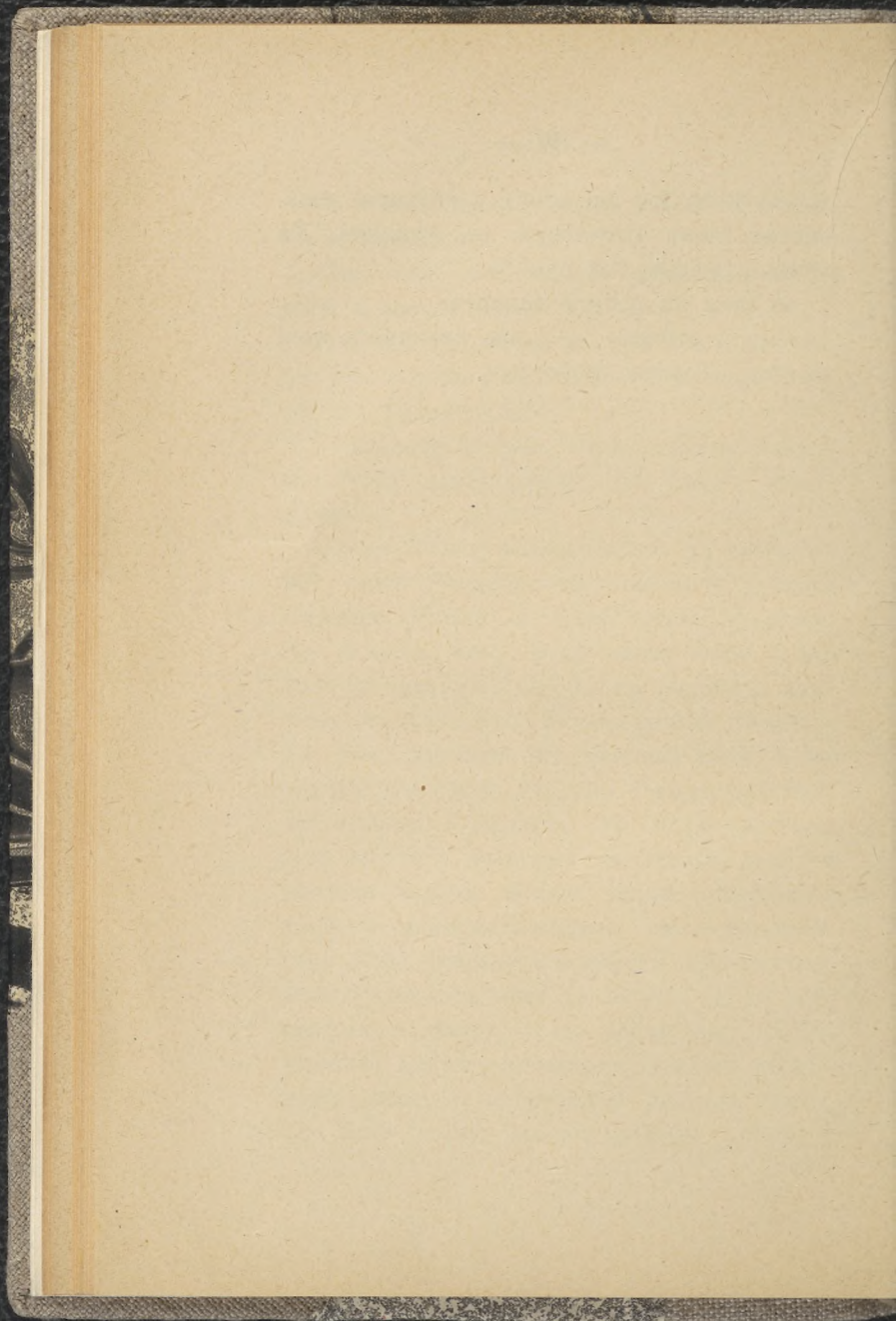
Я зірвався на рівні ноги. »Алеж, добродію, така метаморфоза! Це прямо неможливо!«

»Нема нічого неможливого на світі, — мій пане! Впевняю вас, що це я, і тілом і душею. Тільки я тепер віршів не пишу. Бо скажіть мені, будь ласка, пощо і для кого їх писати? Люди їх не читають, критики не розуміють, а накладники втікають від них, як чорт від свяченої води. А як знайдеться такий дурень і марнотратник, що возьме і видасть, то потім кається ціле життя і десятому переказує, щоб не видавав віршів. Вийде збірка, обявлення твого найправдивішого »я« і по десятих літах продадуть її десять примірників. Тоді обнижують ціну до десятої частини друкарського кошту і як добре піде, то по десятих роках розійдеться дальших десять примірників, а остаточний рахунок такий, що поет перед десяти роками помер, а

збірка його все ще конає у книгарні товариства імени Шевченка на полицях. Не пишу я віршів, мій пане!»

»А щож ви робите тепер?»

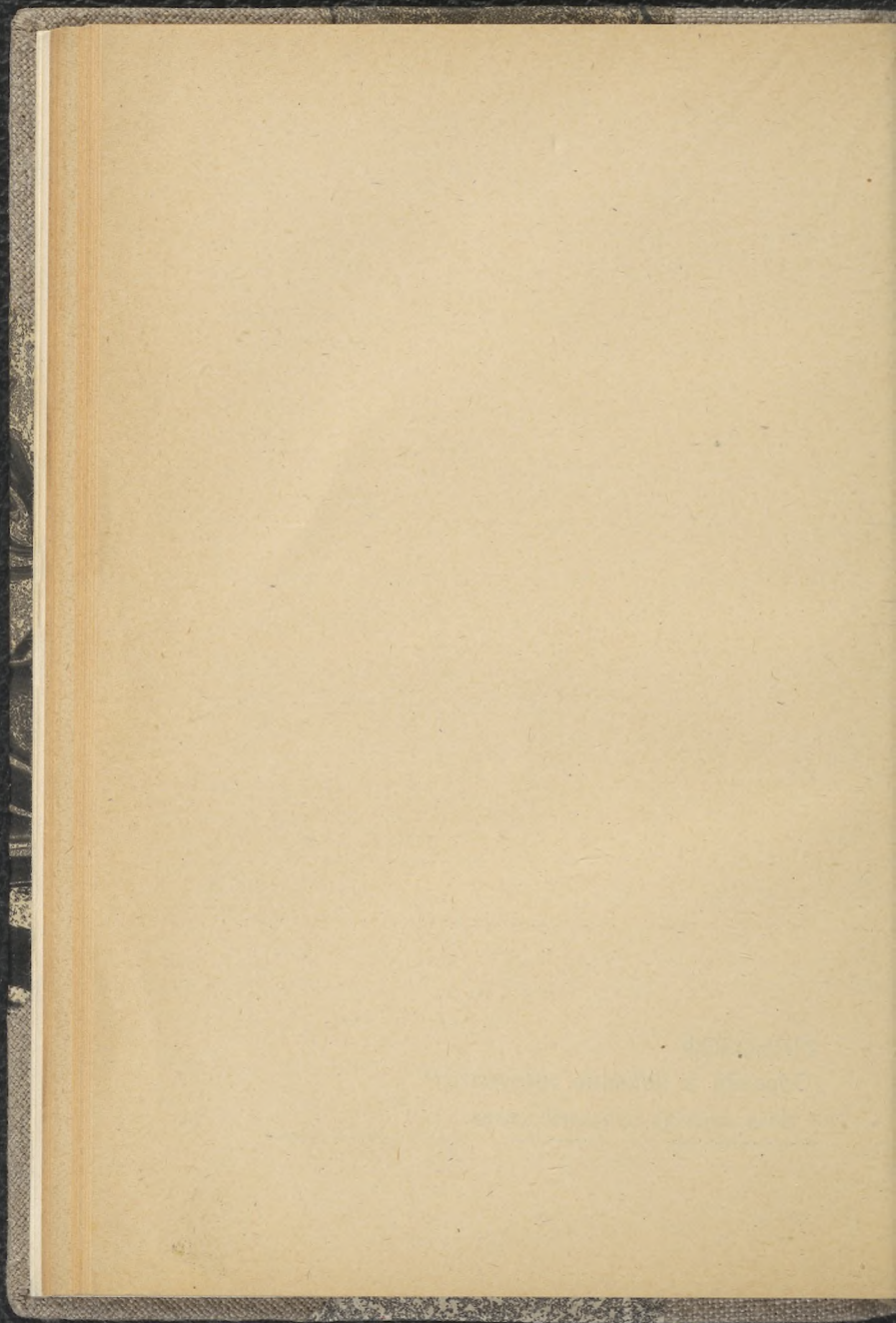
»Що я роблю?» — і він нахилився мені до уха: »Торгую безрогами...«

ФІЛЬОЗОФ

(Образки з недавно минулого)*

* Мова нарочно немодернізована.

1.

Мабуть нігде не є так легко стати філософом, як у нас. Треба тільки записатися на перший курс філософічного факультету і ти вже філософ.

Котуньо записався на клясичну філософію і з тої пори ціла родина не називала його інакше лиш «наш філософ.»

Треба признати, що на цей почесний титул заслужив він собі як не мож краще. У погоду не забував парасоля, в дощ вибігав без капелюха, праву рукавицю вбирав на ліву руку, або навпаки і що найменше раз у тиждень замість до свого кавалерського покоїку на партері заганявся до спальні одної старої панни на третьому

поверсі, аж допровадив до того, що на виклади прийшов в однім мешті від Дельки і в однім черевиці від Салямандри. (За точність фірм не ручу, бо діялося це доволі давно а відома річ, що за жадну фірму ручити не можна).

Фільозофічними питаннями про час, простір, про четвертий вимір і тим подібні дурниці він ніраз не турбувався, за те основно збагнув тайни грецької ортографії і латинської синтакси, читав старинних авторів майже так само вправно, як »Бляду грабіну« і подався до професорського іспиту.

Пішов йому цей іспит, як по маслі. Так само майже без труднощів дістав посаду в одній із ц. к. гімназій, віддаленій о десять миль від найближчої стації залізничої, мабуть тому »щоб льокомотивні свисти не мішали науки про аористи.«

Та хоч наш фільозоф став професором його й дальше величали фільозофом, бо що таке у нас професор? Їх, як псів. У кожній сільській школі сидить найменше оден.

Та що лиш тут, в тім ідилічнім місті, пізнав наш фільозоф деякі життєві турботи. Не без підстави говорив він, що профе-

сорське звання булоб одним із кращих колиб не тая перерва між одними й другими вакаціями і колиб не ученики. Ви не можете уявити собі, які то докучливі сотворіння ті «хлопчиська», — ще гірші від наших попівських мух.

Увійде філософ у клясу, а вже їх десятьох кидається на нього. Двох здирає пальто, других двох водяться за лоби, видираючи собі його парасоль, інші розтягають по цілій салі його правдиві російські кальоші. А між тим решта шушукає, сичить і шипить: філософ... філософ... філософ. Та ще він не обігнався від них, а вже новий наступ на катедру. Один тягне дневник, другий розливає атрамент, третій впихає йому в ліву долоню перо тим другим кінцем.

Не обженешся від них.

Раз Котуньо забув вивязати собі краватку. Ну, і що таке краватка, скажіть самі?! От шматок якоїсь ганчірки. Глупа видумка, щоб забирати чоловікови час.

Але кажіть ви їм! Цілу годину порскали від сміху, а оден, уявіть собі, що за безличність, спитався його, чи й Сократ також ходив без краватки? Цілий місяць листопад, найскучніший з усіх місяців ро-

ку, весь город бавився коштом Котуневої краватки. Не диво, що він казав собі: «заждіть ви, некультурні хлопчища! Прийде кінець року, порухемося з собою!»

Рахунок для обох сторін випав доволі прикро. Для хлопців тому, бо мало що не половина IV. кляси б. дістала двійку, як не з латини, то з греки, а для професора з тої простої причини, що зараз таки першої ночі після роздачі свідоцтв якась злочинна рука вибила йому шиби. Не йому, а вдові по респіцієнті Вудковській, у котрої мешкав наш філософ. Одно поліно сторощило баняк зі свіжо наквашеним борщом, а оден камінь розбив голову курці, що вже третій тиждень сиділа на яйцях. «Скажіть, будь ласка, що в тій історії завинила курка? Ну, що?»

Пані Вудковска, боячись за своє життя, вимовила Котуневи хату та ще домагалася від нього звороту грошей за шиби, борщ, і за курку.

Ситуація робилася грізною.

2.

»Що ми пічнемо з нашим філософом?«
ломили собі голову батьки, тітки і дядьки пана професора.

»Оженити біду«, — рішила тітка Фльорентина, панна сорока літ, що любила всіх женити й віддавати.

Кстуньова мама журливо підперла голову рукою і хиталася, як верба над потоком. А дядько декан каже: »може ти й рацію маєш, Фльорцю. Він партія добра, ц. к. професор. Найкраща панночка піде за нього. Треба вибрати здорову і цнотливу та не без грейцара, бо фільозоф потребує такої товаришки життя. Добра жінка, то капітал. Може учеників тримати на станції, всі її на вакації просять, до того що року є матура; — ось Вайнер який недотепа, а вже камяницю має... Ożenić bestyję! — як каже наш отець шамбелян.«

3.

»Ти мусиш оженитися, фільозоф!« — сказав дядько декан, скликавши з нагоди своїх імянин повну фамілійну раду.

»Не хочу«, — відповів спокійно фільоз оф.

»Що то значить — не хочу? Мусиш і кінець!«

»Я маю дваццять чотири роки, маю ста-лу посаду, я мушу тільки те робити, що мені скаже директор, рада шкільна і його ексцеленція пан міністер.«

»А як оженишся, то будеш ще й те робити, що тобі скаже твоя молода, гарна і кохана жіночка.«

Фільозоф облизався, але подумавши хвилину заявив: »Обходився я без жінки дотепер, обійдуся без неї і в четвертє.«

»Не будь дурний, фільозоф«, — приговорював йому до розуму дядько декан, — »подивися, як ти виглядаєш!« І показав йому зеркало, сіменате від мух, а криве від природи. Цей глянув і махнув рукою: »Е-ет!«

»Не-ет!, не-ет! — це страшно. Подивися, як ти заріс, яка на тобі брудна сорочка, які бохонці на колінах! Кращих у коноплях ставлять«. »Мене? у коноплях?« Він глянув оком повним безмежного докору на дядька декана, встав і пустився найкоротшою дорогою в напрямі веранди.

Але дядько вхопив його за полу: »Гов! А то куди, мій пане?« »Я не штубак. Обиджати себе не дам.«

»Ніхто тебе не обиджає, Котуню«, — відізвалася медовим голосом тітка Флорентина, — »ми тебе так любимо, ми тобі неба прихилити раді.«

»Добре мені небо — жінка!«

»А чому жби ні?« — питалася його тітка.
»Подумай тільки: тепер на твоїй голові і хата

і біле і опал і всьо. Росіл тобі шкодить, блохи тебе їдять, прачки хустинки до носа крадуть, а як оженишся, то жінка тобі і обід смачний зварить, і постіль перебере і вивяже краватку, чого захочеш, те й будеш мати».

Фільзоф погладив бороду, закурив половинку і мусів притакнути: »То правда, — але...«

»Жадного — але,« — перебив йому декан, — »жінка це так сказати життєва konieczність, колиб не треба жінок, то Пан Біг сотворивби був двох Адамів, а жадної Еви. Якби твій батько не оженився був з твоєю мамою, то не булоби тут нині тебе з твоєю фільзофією».

»Можливо...«

»Не можливо, а таки так. А як ти не оженишся, то побачиш, що тебе, або вуші зідять, або студенти вбють, бо вони в оден голос кричать, що ти великий пес».

»Най котрий спрібує! Я йому...« тут він руку встромив у кишеню і добуваючи цілу пригорщу жовтенького піску з міною тріюмфатора крикнув: »Я йому ось тим межи очи. Це збруя краща від бравнінга!«

»О, Господи!« — скрикнули всі тітки нараз. »О мати Божа Зарваницька! Не допусти до того!«

А дядько декан взяв лагідно за руку розяреного філософа, висипав пісок до попельнички і гасив його горячий запал своїми зимними словами: »До такого скандалу родина наша ніяк допустити не може і не допустить. Жінкою не турбуйся. Ми тобі вишукаємо предмет, гідний твоїх афектів.«

»Але я мушу її попросити о руку!«

»Не конечно о руку, можеш попросити о ногу.«

»Я о ніщо просити не хочу. Я не прошак. Я, партія, і то не будь яка!«

»І не будь яку партію ми тобі підберемо.«

»Приміром?«

»От хочби Дукатівна.«

»Галюся? Таже це моя учениця. Та вона мені навіть йота субскріптур не там де треба писала. Раз навіть поставила під сігмою. О, прошу!«

Добув з кишені заялосений, грубезний нотес, у котрім списував учеників і учениць від початку своєї професорської служби і між цілими колюмнами імен шукав Олени Дукатівної.

»Не шукай, Котуню, не шукай. Панна, хоч до рани клади,« — вговорювала його жотрась з тіток.

»Але я мавби її о руку просити! Таку... таку... смаркулю. Не дочекає вона того, не дочекає!«

На силу переконала фамілійна рада нашого філзофа, що хоч еманципація значні поступи поробила, але все ще не дійшло до того, щоб панни мали освідчатися хлопцям.

4.

Олена Дукатівна була одиначка, очко в голові свого батька, панночка, що не переходила блідниці, ані иньших дефектів, скінчила нищу гімназію і мала посаг. Два-найцять пар біля з чистої веби, повязаних рожевими стяжечками, три шляфроки з закладками, щоб можна було евентуально поширити, шість подушок з чистого пуху, три ковдри, (одна шовкова для гостей) і т. д. словом виправа, котру навіть найблизшим приятелям показати можна.

Наняли гарний дімок на передмістю і чинш за три місяці з гори заплатили, тесть меблі у Радецького замовив, купив до спальні кріпку отаману і рожеву лампу, — чогож тобі ще, філзофе, треба?

А він вам навіть подивитися на своє будуче гніздо не пішов. Задачі, кінець курсу,

клясифікації, тощо. Але зголосити свого матрімоніального наміру в дирекції не забув.

Перед виїздом на вакації попрощався зі своїм холостяцтвом і не без вдоволення бачив, як боговійно дивилися на нього і як завидували йому його товариші неіспитовані супленти. В надії на деякий посаг з легким серцем заплатив доволі солений рахунок, лишив своїй хазяйці розбиту мидницю, збанок без уха і дві парі старих калюшів на милий спомин по собі, сів на фамілійну бричку, перехрестився і поїхав на село до батька.

За містом на горбку озирнувся. Там у долині лежав великий став, у котрім він ніколи не купався, там позіхала численними вікнами його гімназія, до котрої він ніколи не спізнівся, там лишав він свою золоту волю зі шницлями на лою, з блощицями і з конференціями, а перед ним простягалася якась нова невідома й непевна дорога... Гей! Гей!

5.

Весілля готовили на тиждень, від суботи до суботи. І на тиждень перед тим зіхав до о. Дуката кухар від пана маршалка, котрий якраз тоді не мав що робити, бо

пан маршалок поїхав до Остенди. (Арендар знав точну адресу.)

Кухар варив смачно, але витрачував дуже багато масла. Повною варехою кидав його під кухню, щоб підсичувати жар, а свій кухарський запах скріпляв усякого рода алькоголями. Звіринний світ нищив безпощадно. Не тільки на приходстві, але й у селі майже не чути було ніякого гегу, кваку, ні кукуріку. Богато невинної крові потекло в жертву кровожадному Гіменееви, багато!

Панна Галюся втратила 3 кіля на вазі, її мама в двоє більше. Ледви ногами сувала по покоях.

»А все для твого щастя, дитино,« — казала до доньки пані Дукатова.

Донька, замість відповіді зітхала.

»Щож, він чоловік на становищу, поважний, і статочний.«

»Аж занадто, мамо...«

6.

Статочний чоловік приїхав день перед шлюбом, у суботу. Зів знаменитий обід, випив зі своїм будучим тестем фляшку угорського вина, що дванайцять літ переležало в пивниці під захристією і, коли по

чорній каві з лікером, хотів встати і подякувати мамці-добродійці за обід, почув що ноги в нього тяжкі, як колоди. »Ого-го! Добре вино!« мало що не заспівав весело. »Таке старе, а таке моцне.«

»Чоловік, чим старший, тим слабший, а вино з кожним роком сильніше,« — відповів тесть.

»Такого вина для якихбудь гостей шкода,« — завважав зять, нахилиючися тестеві до уха.

»Я це вино тільки на весілля тримаю і на хрестини« відповів о. Дукат. Галюся спаленіла і вийшла.

»Ти, тату, все щось таке скажеш, що не треба,« скартала мужа пані-матка.

»Хай привикає«, відповідає цей. »І ти колись так паленіла, правда? А нині, під тобою хоч солону пали.«

»Розпоровся мішок і сиплеться полова,« відповіла обиджена їмость і вийшла за донькою.

»А яб так, отсе, хоч на пів годинки...« почав пан молодий. »Передрімався,« — відповів отець Дукат. »Чомужби ні! Можна. Це навіть добре, особливо для людей, що працюють умом, як ви. Підемо до школи. Там тихо і небогато мух. Просимо!«

7.

За той час, як філософ на пів годинки положився у школі, стала зїздитися родина. Вози, брички, повози. Останніх розмірно не багато. Найбільше бричок різних форм і всіляких стилів, на дручках, на ресорах і так прямо на самій розворі. Гості злазили перед ганком, вози їхали, одні на подвіря, до маштарки, до шопи і до стодоли, а иньші на село.

Гості підвечіркували на приходстві, а потім розходилися по станціях, до дяка, до віта, до старших братів і до звичайних газдів, що мали світлиці з підлогами.

Вечером двома угорськими візками надтягнули декани з гір. Вони розтаборилися на приходстві, — як найдальші і як найрідші гості.

Не минуло й пів години, як сиділи в канцелярії за зеленим столиком і голосами, в котрих не чути було ані крихітки втоми, гукали: »Око!... Два пси. . Триє цари ідуть со дари... А вам, що Бозя дала?«

А за хвилину: »Імярек! А наливайже те пиво. Спека така, що язик в роті нам усихає. Подбай о путників далеких, а то неспасенний грїх приймеш на свою чорну совість!«

Імярек — піддячий, притулив бочівку до бюрка, припер її шафкою з метриками, щоб не кивалася і крутив чопом, аж свистало. Зі шклянок стікала піна, як бита сметана.

Так вони пересидять, не встаючи і не лягаючи три дні і три ночі.

8.

»Деж молодий? Де пан професор?« — питалися цікаві дівчата.

»Втомився, відпочиває. Щось його голова болить,« — відповідала пані Дукатова.

Отець Дукат кілька разів заглядав до школи, дивився крізь відчинений васісдас, а впевнившись, що його будучий зять спить благополучно дивувався в душі, звідки в нього тільки сну набереться. »Видно, що чисту совість має.«

А молодому снилася осьма ранга і золотий ковнір. Вбирався на цісарські уродини, на Спаса. Тільки не знав, з котрого боку має шпаду припняти: з правого, чи з лівого. Треба спитати терціяна. Він вислужений фельдфебель. Ті чорти десь усьо тобі знають... Що лиш недільний дзвін збудив його. Відчинив очи. Де він? Лавки, мапи, таблиця, значиться — школа. Але чогож ті лавки такі маленькі, як для

дітий і таблиця при самій підлозі... Пригадав собі де він і що то нині його весілля і закурив свою половинку, котру крутив дуже вправно з пурзічану і з паперців Картуш. Якби не то, що хотів їсти, полежавби ще трохи. Женитися не така то страшна річ, тільки пощо ті гості, той гарміцер, тая кумедія! Для професора це навіть не гарно. Добре що тут жадного з учеників VII б. нема. Страх які це некультурні хлопчища. Тільки дивляться, щоб щось смішного підглянути. Дасть він їм при матурі!

9.

По сніданню дядько декан взяв його під руки:

»А привіз ти з собою фрак?«

»Привіз.«

»А сподні, камізельку, сорочку? не забув чого?«

»Є того повна валіза.«

»Покажи!«

»Та по що вам? Лежить у школі.«

»Підемо туди.«

Довго шукав філософ по всіх кишенях за проклятим ключиком від свинячої валізки і не знайшов. Аж прийшов коваль,

і відчинив валізу. Як відчинили, дядько, колись перший елегант і перший аранжер на цілу епархію, аж охнув. Усьо було перемішане, як горох з капустою. Новий фрак виглядав ніби його псови з горла добули. А сподень, камізельки і фраквої сорочки не було. Три рази перевернули цілу валізу догори дном і не знайшли. За те показалися аж дві краватки, два мотильки, оден чорний, а другий темногубий.

»А панні молодій ти що в дарунку привіз?« спитав дядько, заломлюючи руки.

»Себе«, відповів гордо молодий.

»То багато! Боюся, щоб вона з великої радости пальпітації серця не дістала, та ще, як тебе у фракку і без сподень побачить. Якже ти тепер, чоловіче божий, під вінець без сподень станеш?«

»Піду в тих, що маю на собі. Тут голова важна, а не сподні.«

10.

Дядько декан ходив від Галичини до Австро-Угорської монархії, від Львова до Відня і думав, що з тим фантом робити.

Франц Йосиф зі спочуттям дивився на одного з своїх деканів, але й він не вмів йому поради. З тестя сподень не возьме,

бо тесь малий і грубий, а філзоф високий і худий. З дружби також ні, бо він сам потрібує. Найлекше можнаби здерти із котрогось декана з гір, бо вони і так не відриваються від своїх крісел, але це не випадає.

Одинокий вихід, — дядько жертвує для сього сестрінця реверенду. Тепер година 10, до місточка близенько, пішлемо коні по Юкля. Най приїзжає і шие сподні з реверенди. А сорочку можна якубудь випрати і вигладити на штайф, хоч нині неділя. Бог простить.

»Ей філзоф! Філзоф!«

»Що дядьку?«

»Та нічо. Я лиш кажу, що ти філзоф.«

»А скажіть мені дядьку, але так без жарту, чи тая Галюся дійсно гарна, бо я на тім інтересі слозо даю, ніраз не розуміюся.«

»Аж за гарна для тебе. Розумієш? За гарна. Ergo Hannibal ante portas!«

»Ну, дивіться ви, таке то було тирхаве, куцохвосте, не знало де писати йота субскриптом, а тепер кажете гарна; — ну, ну!« -- і закурив собі половинку.

11.

Вінчання спізнилося о цілі дві години. Замість пів до осьмої, щось аж по десятій рушив похід до церкви.

»Лякерів молодий не може взути.«

»Молода за дружбою мліє.«

»Таже це свояки«.

»У третій лінії. Любов ще з діточих літ.«

»З такої муки не буває хліба.«

Через ті дві години всячину шушукали щиролюблячі сусіди, бо ніхто не знав, що Юкель з двома синами в школі для пана молодого сподні та камізельку шив.

Вінчання відбулося по приписам. »Я«, »Я«, »Беру«, »Беру«, і т. д. Оден із питомців громогласно відчитав апостола, підчеркуючи, що найважніші слова.

Молода заливалася слізми, але все таки не забула клякнути молодому на шовком підшиту, фраккову полу, а сваха ще й закинула кінець її довгого серпанка молодому на сподні, не знаючи цікавої генези цих останніх. Молодому два рази злітав віночок з голови, а дружки сміялися, що йому мабуть волосся дубом стає.

Скінчили. Ну, славити Бога. І молодята рушили до хати, доріжкою вистеленою ліжниками і килимами. На порозі молодий настолочив на хвіст (від сукні) своєї свахи, але заки гості розмістилися за столом у нарочно на тую ціль побудованім павільоні, хвіст був пришитий і тримався кріпко.

Молода виглядала гарно, дехто казав, що аж за гарна для нього, але він був иньшої гадки.

Молодий був вибритий на глянец. Він тільки два рази затявся, але шрами заліпив картушом. Це йому додавало мужеського, дещо навіть грізного вигляду; був ніби по поединку. Уплив крови скріпив його апетит; їв за себе, за жінку і мабуть за свої будучі діти.

Промов виголошено кілька, на тему Рахелі, винної лози, послушенства мужови, служби народній справі і т. д. Молодий відповів коротко, але ядерно, цитуючи Тукидида і Сафону. Після промов дружба молодого (бо молоді казав, що не може) відчитав депеші і привітні листи від знайомих, від пана директора, від родичів, що найтупіших учеників, навіть від хазяйки, котрій пан молодий полишив на спомин щербату мидницю, збанок без уха, і дві парі старих кальошів. По прочитанню дружба вручив ті матеріяли молодому, цей перечислив, покрутив головою, що багато і сховав до фраквої кишені. Павільон був на стільки просторий, що гості могли тісно біля себе сидіти. Крім того було де розливати вина і бити тарелі. Робилося горячо

і свічки плакали, пускаючи свої стеаринові сльози на кляпи фраків і на декольте жіночі. Нараз дружба панни молодой встав. Був блідий, уста йому дрижали. Хтось ножом задзвонив до килишка. Дружба почав:

Розливайтесь солодкі вина, як ріки
Та най вами упеться дівча, на віки!

Сказавши це, випустив чарку з рук.

Товариші прискочили до нього, зацятькали його і вивели під руки з павільону.

»Він хорий,« — пояснювала пані Дукатова.

»Такий добрий хлопець.«

»І гарний«, доповіла сусідка.

»Добрі і гарні звичайно нещасливі« рішила котрась із пань. Молода довго боролася з собою. Аж нараз тихо, як листок з гиячки впала на землю.

»Зденерувалася бідна. Деж то ціліський тиждень не спала. Ні, кажіть, що хочете, а весілля, то мука. Особливо для нас, для жінок.«

»А по весіллю?!«

12.

Свитало, як цигани заграли польонеса. Молоді ішли в першій парі. Що лиш тепер почув наш фільзоф, що зів і випив трохи понад міру. На силу провадив жінку і хоч

як старався уважати, доплав по нагнітках людям. Кажіть, що хочете, а гуляти не легко. Добре, що нема тут жадного з учеників VIIб. бо малиб з чого сміятися. Відчував усю свою непридатність до ролі пана молодого. Ось такі люди, як цей дружба, то друге діло.

»Ти може волілаби зі своїм дружбою гуляти, ніж зі мною?« — спитався щиро і без злобної гадки. А вона глянула на нього гірко і з докором: »Позволь мені не відповісти на це питання.«

Саме тоді аранжер дав знак рукою, музика змовкла, панове поклонилися своїм паням і відвели їх на місця.

Почалась коломийка. Та до неї вже навіть тітка Фльорентина не могла намовити свого сестрінця. »Не можу, не хочу, дайте мені спокій!«

Постояв ще трохи, подивився, як молоді дуріють і поплентався до павільону, в котрім старші забавлялися питвом і розмовою. Випив дві чарки коняку, закусив дійсно знаменитим паштетом і викурив кілька половинок. »Чого це вона мені казала: позволь не відповісти на це питання!«

Поранний холодок добирався до шкіри. Всі були такі якісь бліді, аж зелені. У пань на декольте вискакували сирітки.

»Чого цей дружба кинув чарку з вином?
І не міг иньшого вірша підібрати лиш
такий«.

Цигани грали думку Тимольського, а потім коломийку Копка.

Молодий поплентався до школи.

Незабаром лежав в обіймах Морфея.

Снилася йому осьма ранга і золотий ковнір. Але все ще не знав, з котрого боку має припняти шаблю.

13.

Збудили його цигани. Під самими вікнами грали якусь до сліз зворушуючу ромунську дойну. Відчинив васісдас, сипнув до баса повну пригорщу дрібних і показав їм рукою дорогу до станції, на котру заїхав дядько-декан. Цигани з дойни перейшли на чардаша і помашерували туди.

Встав, умився по пояс і перебрався у професорський шлюсрок. День був похмурий, ніби заплаканий (не знаю чого!) Він почував себе не дуже добре.

Мимо зміни стану, з вільного на жонатий, в його організмі не змінилося нічого. Сказав це при столі за сніданнем, даючи тему до всяких дотепів і до веселої розмови.

»Але за те пані молода дуже змарніла.«

»Я до того не дав ніякої причини,« боронився філософ.

Долив оливи до огня.

Взагалі другий день весілля куди кращий від першого. Нема церемонії, нема тайни. Що мало статися, сталося.

До того гості вже познайомилися, привикли до себе. Може й на якийсь друге весілля заноситься.

Декани з гір не потребували привикати. Аж до павільйону долітали їх заєдно свіжі й бадьорі голоси: два пси, тріє цари... Імярек!... пива!

14.

По сніданню філософ взяв дядька декана під руку і попровадив у город.

»Дядьку, я їду!«

»Куди?«

»До хати. Досить маю того театру. Я нервів на льотерії не виграв. Беру жінку і їду.«

»Ти здурів?! Весілля задумане на тиждень, а він другого дня розганяє гості.«

»Можуть собі і місяць сидіти, не борсню. Але я беру жінку і їду. Маю хіба до того повне право, — ні?«

»Право правом, а розум розумом. Ти не дикун і не студент, щоб не міг витримати до завтра.«

Молодий прочистив свій цвікер і подумавши хвилину сказав: »Добре, най на вашому буде. Зачекаю до завтра, але довше ані години! Ані одної години!«

15.

Коні чекали перед ганком. Донька не могла розпрачатися з мамою.

»Пиши! Зараз, як тільки приїдеш, напиши лист і передай через фірмана.«

»Добре, мамусю, напишу.« І сльози пустилися цюрком.

Вговорювали себе, що нема чого плакати, бо дівчина раз колись повинна віддатися.

»Але, якби він тобі що зробив, то дай мені знати, а я зараз приїду«.

»Приїдьте, мамо, а на свята пришліть по мене коні. Я хочу святкувати в дома.«

»Привикай, що тепер твій дім, не тут, а в нього.«

»Не можу!«

»Привикай... А немита й нечесана не показуйся йому. Трохи пудру ніколи не зашкодить, брови теж можна почорнити корком, або сірником, але вважно, щоб не по тілі, а по волоссю... Печеню підливай водою, щоб не спідощвіла. Молоді гадають,

що любов виходить з серця, а вона йде з жолудка... Кольорів варити, крий Боже! Пране що місяця, а не раз в рік.»

»Добре, мамусю, добре.«

В другім покою тесть прашався з зятем. »Ту є, тее то, як його, так сказати на непредзиджені видатки.« Зять, ніби не хотів брати, тесть сунув йому скрутлик баннотів у руку. »Як продам пшеницю, то приїду подивитися на ваше господарство.«

»Дуже вам раді будемо.«

»А що я ще хотів казати?... Ага! Галюся дитина добра, не фю-фю! Але кожда молада жінка в перших місяцях по шлюбі, так сказати, норовиться трохи, — зміна стану й окруження, туга за хатою. Не треба того дуже трагічно брати, треба на дещо дивитися через пальці«... і непомітно струшував слезу з повіки.

Імярек вирвався на силу з канцелярії від чопа і помогав Оришці драпатися на козел. За хвилину сиділа там з невеличким клунком на колінах, з котрого визи-рала свіжо підзильовані чоботи. Горда була, що їде з молодою панею до міста за кухарку.

Дяк привязував до ресорів якийсь кошик, полотном зверху обитий, в котрім щось копирсалось, квікало й кудкудакало.

Молодий, кохінхінський когут дужим помархом крил силкувався розбити стіни своєї несподіваної вязниці, щоб вернути до св.їх курий на рідний смітник. Але тільки голову виставив і замість кукуріку, викидав з клюва немічне ку, ку, ку.. На ганку появился професор у своїм шафранової краски порохівнику і молода пані в шовковім пудермантлю зі сафяною торбинкою через плече.

»А пиши, памятай, пиши!«

»Добре, мамочко, добре!«

Тітки плакали, дядьки позіхали, цигани грали якогось дурового травермарша. Тільки декани з гір не піддавалися смуткови розставання. Голоснійше від циганських скрипок і флетів лунали їх все ще свіжі і бадьорі голоси: »Два пси!... Триє цари!... Імярек пива!«

Імярек не знав, чи дивитися на Оришку, чи бічи до чопа.

Повіз рушив з місця. Нараз крик: »Пан професор забули парасолю! Пані лишили завіньонтко в сунках. Федьку, лети біз огрудок, доганяй!« Федько вхопив завіньонтко і біг, що духу стало, знімаючи копіт по дорозі.

Поїхали.. »Імярек, пива!«

16.

Оришка постелила ліжка, дала дві склянки води, свічку і всьо, що треба, сіла на своїм новім бамбетлю в кухні і задумалася. Всьо було нове, свіже, але непривітне й чуже. Навіть мухи не шуміли тут так привітно й гарно, ніби в пасіці пчоли. Згадувала своє леговище на бабці, згадувала керницю, з котрої що днини корбою добувала 18 ведер води і імярек піддячого, що мабуть все ще приє при чопі.

Молода пані перекусивши з чоловіком дещо і пригубившись до чарки вина, що двацять літ пролежало в склепу під захристією, відчинила св'ї куфер і шукала чогось.

»Чого шукаєш, Галюсю!«

»Кафтаників нічних.«

»Можеб я тобі поміг.«

»Ви не знаєте де.«

»Ви?«... і професор закурив папіроску. А що шукання трівало дуже довго, а він був утомлений весіллям і дорогою так пішов до спальні і розібрався.

Розгарві матраци, пухові подушки, насипки з тонкого льняного пологна, всьо свіже й пахуче фялками, чи якоюсь бідою — не така то погана річ оженилися.

Незабаром лежав в обіймах — Морфея.

Снився йому золотий ковчиг і шпада. Але все ще таки не міг рішитися, з якого боку її припинають.

Мешканне молодого подружжя стояло на передмістю. Крізь відчинену квартиру залітав запах петуній і городового тютюну. Аж опянювало... Десь далеко рахкали жаби і зорі заглядали до спальні.

О годині третій молода пані збудилася... Де вона?... Що це?... Глянула на ліжко під другою стіною. Побачила вуси, що мов дві сірі миші лежали на білій подушці.... Чоловік хропів.

О годині п'ятій збудилася вдруге. Було дуже горячо. Миші лежали на тому самому місці... Чоловік хропів,

О годині осмій Оришка збудила молоду паню. Принесла каву.

Молода пані трівожно поглянула на ліжко під другою стіною — чоловіка не було.

Скоренько вискочила, всунула ноги у шовкові пантофельки і побігла до кухні. Вмилася і Оришка допомгла їй розчесати довге, золотисте волосся.

»Хотіла би я мати таке гарне волосся, як паннунця.«

»Паннунця?«

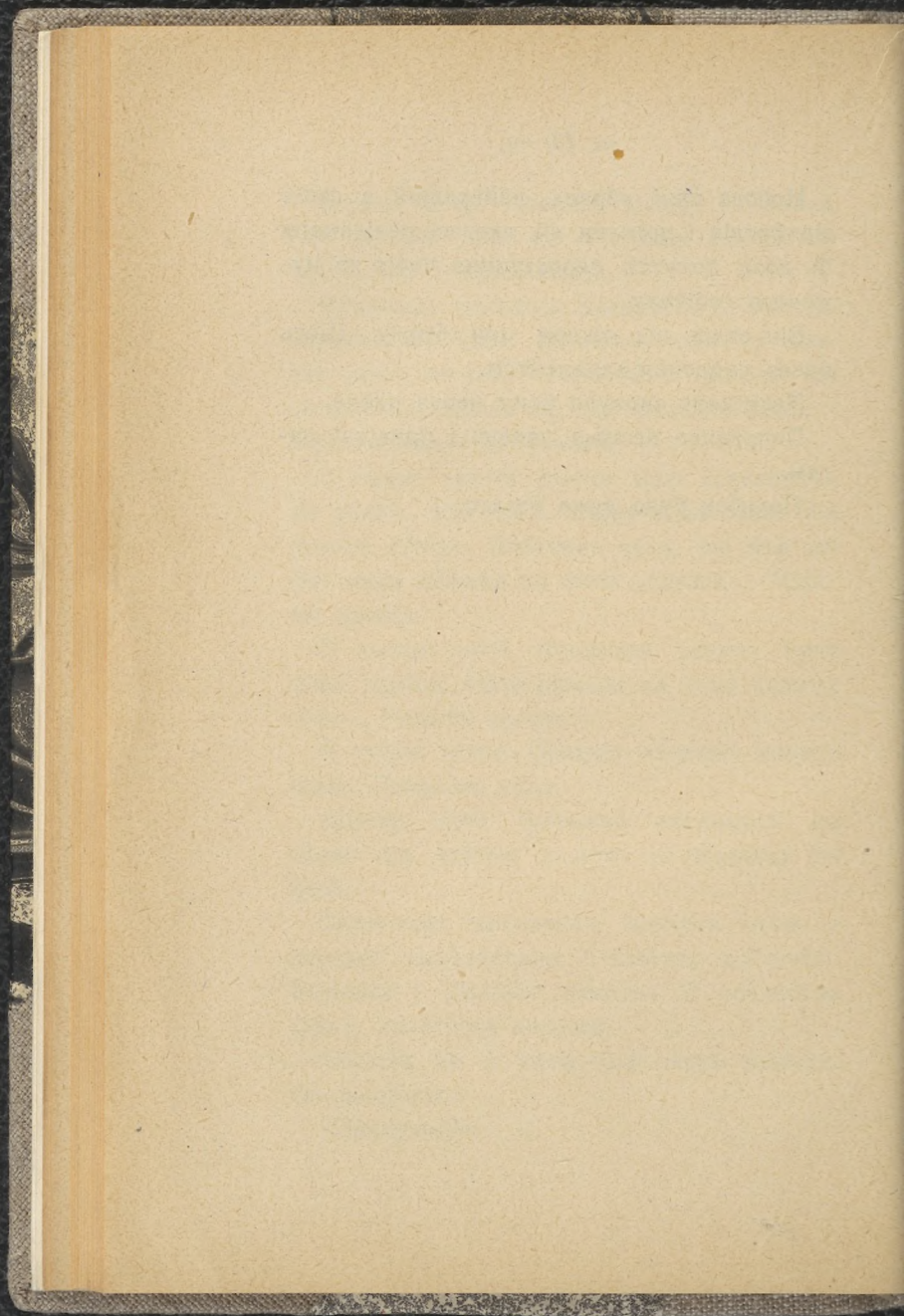
Молода пані вбрала найкращий з своїх шляфроків і дріжучи від якогось невідомого їй доси почуття переступила поріг до мужового габінету.

Він сидів під вікном при бюрку. Щось писав червоним атраментом.

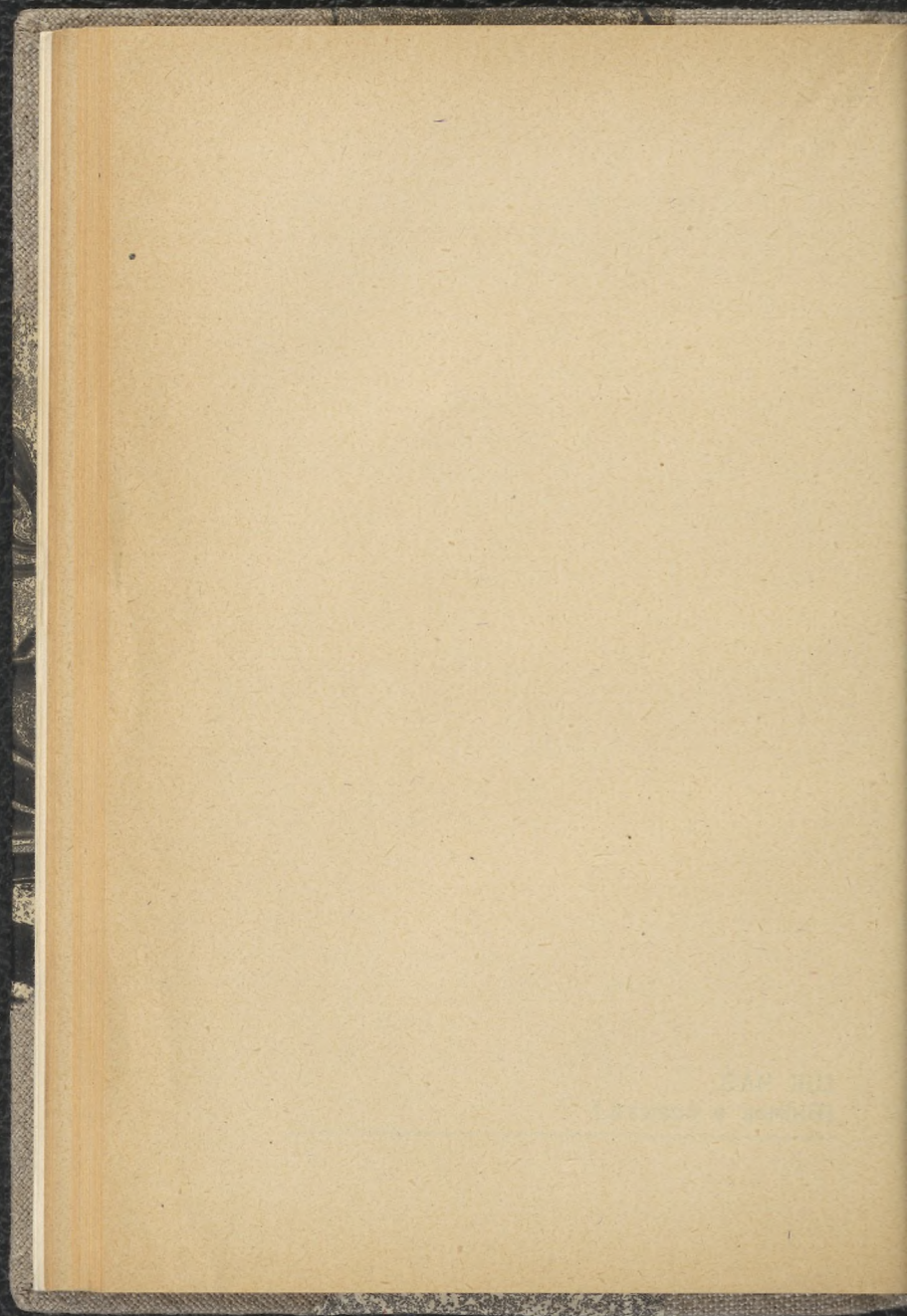
Несміливо зирнула йому через плече.

Поправляв весільні депеші і привітні листи...

Похибок було дуже багато.

ЩЕ ЧАС.
(Виїмок з повісти.)

Вертав з бюро на обід до дому. Ноги дорогу знали. Думав. »Лихий мені порадив женитися з нею. Тепер я ні жонатий, ні вдовець, чорт знає що!«

Хтось здоровив його. Відклонювався і вдавав найщасливішого в світі... Начальник суду, недавно оженився: жінка як мальована.

»Вже другий місяць жиємо, а вона ні разу не всміхнулася, одного доброго слова не промовила, як монахиня, як мучениця яка!«

Вдарив ліскою пса, що перебіг попри нього.

»Цікавий я, коли цей театр скінчиться? Це добре на сцені, але не в життю... Розвестися...«

Ніби ложку хініни зажив.

»А люди?.. Скажуть: мущина! З жінкою не вмів до ладу дійти.«

Пригадалися дівчата і пані, з котрими мав дальші і ближчі зносини любовні. Жадна не умилася до неї. І жадна не робила таких комедій... Це його ще більше дратувало.

Хотілося поставити на своїм. Він мущина, він її муж! Як боротьба, то-хай буде боротьба! Побачимо хто побідить...

На сходах обтер хустиною чоло... Спека!

В ідальні до половини вікон спущені занавіски.

Холодок. Стіл вже накритий. Білий обрус, біла порцеляна, білі рожі, срібло, хрусталь.

Холодом повіяло на нього. Текля внесла вазу й наливала на тарелі зупу, теж зимну, овочеву. »Ще тільки мороз-ного бракує... Це вона нарочно, щоб зазначити своє зимне відношення до мене. Розуміємося на таких штуках моя пані.«

»Добридень!« І на порозі появилася його жінка. Антична статуя, що ожила і нараз виходить з музею. Тільки що статуї звичайно мало, або й цілком невбрані, а тая в білій сукні по саму шию з довгими рукавами, — на чорній аксамітці хрестик... Біла

пані, що блудить по пустих саях зачарованого замку, краса, що віщує нещастя... Ледви помітно простягнула руку. Підійшов і поцілував: «Якийже нині настрої? Скучала?»

»За ким?»

»Загалом чи скучала?»

»Ні... Прошу, сідаймо, бо вистигне зупа.»

»Вона й так зимна.»

»Ах, правда.»

»Зимна, як ти.»

»Я і зупа?»... Скривила уста. Він того гримасу стерпіти не міг... Ложку піднесла до уст.

(Які гарні уста! А зуби, як слонева кість. Ще кращі, куди!)

»Тебе ніколи не боліли зуби?» — спитав не подумавши.

»Мене?... Ніколи... Або що?»

»Бо такі здорові й гарні маєш... Покусай мене ними!»

»Також ідея! Хиба я Канібалка? Не люблю слухати щось такого!»

»Ти мабуть взагалі не любиш слухати, як я говорю, відповідаєш, як за напасть; милостиню нищому подаєш; на тобі!»

Мовчала...

»Але до другого щебеталаби, як пташка...
Ех!»

Не відзивалася.

»Мені навіть на твоє тіло подивитися не вільно. Така жара, другі пані в сукнях без рукавів, декольте з переду і заду, мало, що не по самий пояс, а вона замурувалася.«

»Бо це другі.«

»Я тільки жду, коли ти до мене в габіті вийдеш, у білому габіті по саму землю, з великим чорним хрестом.«

»Це може статися скорше, як гадаєш.«

»Не сганеться! Не дозволю!«

»Не буду питатися дозволу.«

»Побачимо!«

»По-ба-чи-мо.«

Замовкли обоє, бо Текля принесла зимне м'ясо з салатою. Вино теж було зимне, заморожене.

(А що? Не казав. Весь обід зимний!)

»У нас нині Сибір.«

»На дворі така спека.«

»А ти зимна, як лід.«

»І не потеплію.«

Текля морожене подала і вийшла.

Не видержав. »Ні, знаєте панство, це щось знаменитого!«

»Морожене?«

»Егеж!«

»Любиш?«

»Страшенно люблю, як мене заморожують живцем: жолудок, кров, мозок, серце, цілого, з головою! Це так приємно. Люди топляться від спеки, а тут тобі Сибір! Леди, леди, леди!»

Говорив голосно, мало що не кричав.

»Прошу, не хвилюватися! Заспокійтеся, мій пане.»

»Пер-ви?«

»Най буде й через-ти. — Я тобі казала, що подружнього тепла у мене не знайдеш. Я тобі це десять разів казала, не жартуючи, поважно. Я тебе просила, благала, щоб ти не брав мене. Але ти не був настільки великодушним, настільки лицарем, щоб не покористуватися моїм безвихідним положенням... Прошу не перебивати мені!... Так є: моїм безвихідним положенням... Ти знав, що родина моя стоїть перед катастрофою: мати тяжко хора на серце, батько втратив маєток у тім нещасливім підприємстві, ти знав, що я з огляду на них не можу відкинути такої світлої партії, якою ти безперечно був у їх очах. Для них ти був, ніби ангел зісланий з неба, а для мене — байдужний чоловік.«

»Ну прошу! Лиш байдужний!«

»Як торічний сніг. Я тобі це рішучо казала пригадуеш собі.«

»Пригадую.«

»Отже бачиш. А ти на те: не бажаю від тебе нічого, лиш, щоб ти мешкала під одним дахом зі мною, щоби я знав, що як прийду з бюро до хати, то застану тебе, щоб ти »гонори дому« в мене робила, як гості прийдуть, дуже добре тямлю це смішне слово »гонори дому«.

»Я теж тямлю. Але що з того?«

»І я згодилася, я мусіла згодитися, бо знала, що, відмовляючи вбилаби батька й маму, сталаби причиною катастрофи цілої нашої родини. Але ти дав мені слово, що нічого бльше вимагати від мене не будеш, — правда?«

Затявся на хвилину.

»Правда?«

»Хай буде, що правда. Але кажи, що з того?«

»Ми значиться заключили добровільну угоду, котру я додержую вірно. Проваджу тобі хату, чести твоєї бережу, о це ти можеш бути цілком спокійний, так звані гонори дому роблю і мабуть навіть несогірше, а ти?«

»Я? Я тільки вимагаю того, до чого, як муж маю право.«

»А як чоловік чести?«

Щось ним підкинуло. Але запанував над собою. Оперся о спинку скіряного крісла і ніби байдуже дивився на стелю. Одинокa муха лазила по ній. Звідки вона тут узялася? Чого хоче? Чому не летить в город?... А може це не муха?... Те, що перед хвилюю почув, правда. Як правник, як начальник суду, мусів признати, що слухність по її боці. Вона додержує угоди, а він ставить нові вимоги. Алеж життя сильніше від усяких угод, особливо, коли їм бракувало підстав до додержання. Цеж не угода, це щось таке чорт зна що, прямо — хімера. А між тим він має за собою право життя, право сильнішого, він її законний муж. І того права він зрікатися не може і не хоче, бо вона жінка і то жінка прегарна, яка тягне його до себе. Чого тягне? Чому вона не є для нього така байдужа, як то-рішний сніг? Він тому не винен.

»Мовчиш?« — спиталася, а в її голосі пробивалася не цікавість, а докір.

»А щож я можу тобі відповісти? Все те, що кажеш знаю, як свої параграфи. Але ще краще знаю, що ти гарна, прегарна!«

»Не деклялуй.«

»Хочеш, щоб я кричав! Кидався на тебе, сварився і лаявся як з шевчихою шведць?»

На це я за інтелігентний, моя пані, за добре вихований, занадто образований. Того чей мені не відмовиш?»

»Ні.«

»Отже бачиш.« І він глянув на неї.

Господи! Вона що хвилини краща. Вона прямо каригідно гарна, неможливо гарна! Не дивується, що колись гарних жінок на столі палили, як чарівниць. Вони дійсно чарують мушчин, доводять їх до затрати розуму, до божевілля. Колиб було багато таких гарних жінок на світі, то мушчини не моглиб формально працювати, прямо казилибся, як він тепер. Взяти батіг, як радить Ніче і бити, до затрати розуму, до смерти, бити!.. Але на спомин, що це гарне тіло, котрого зариси виявляться з під сукні, покритось би синіми пругами і кров виступилаби на верх, — йому зробилося гидко. Ні, краще, вхопити її на руки, притулити кріпко до себе і хай кричить, пручається, драпає нігтями до крові, нести бігцем до свого габінету... А що потім?... Мабуть добре... Жінки люблять силу, котрої їм бракує, їх бере не ліризм, а пристрасть, люблять в чоловіці мушчину. Чомуж саме вона малаби бути иньшою як другі?... А може вона якраз до тих иньших належить. Може її бру-

тальною силою не візьмеш, а зловиш? Може у неї у якій скритці є верональ, морфіна, щось таке, — хто того нині не має? А як ні — то в купальні є газ...

І він чув, як розум сороклітнього мушцини брав верх над поривами розгоряченої крові.

Не міг уявити собі, якби він жив без неї. Заберіть це божество з отсього храму, а храм переміниться у мавзолей. Спомини літатимуть, як лилики, грижа, як гадюка сичатиме в куті, сум осінню слотою монотонно буде цяпати на душу, аж тобі остогидне життя.

Чув, що не може обійтися без неї.

Вона піднялася і знов простягла до нього руку. »Дякую за товариство.«

Поцілував, може палкійше, як звичайно. Вихопила пальці з його долоні і кроком подалась назад, ніби перестрашилася і хотіла утікати. Задержав її.

»Не бійтеся, пані. Ви тут безпечні, як нігде у світі.«

(Пані?... Ви?... А тож знов що?... подумала собі.)

»Я вас не потривожу більше. Була це наша остання розмова на тую прикру тему, розмова, котрої ми ще не скінчили. Доси

говорили ви, а тепер pozwольте мені своє слово сказати і вислухайте мене спокійно так, як я вас вислухав, — рівне право для всіх. Я постараюсь говорити безпристрасно, зимно...»

Підсунув фотель: »Сідайте, промова буде трохи довша.. Ви дрижите, як від вітру лелія, іменно »як лелія«... (Всміхнувся іронічно). Нема чого. Це таке звичайне, звичайніше ніж повинно бути, аж прозаїчне. Яж ходяча проза. Правда? І не будь я такий прозаїк, то може і ви дивилибсь інакше на мене. Але я юрист. Я хочу додержати угоди, хочу у вашій уяві бути чоловіком словним, хочу бути лицарем у війні з вами. Розумієте?... Лицарем. Отже останьтеся покищо, моя ласкава пані, й на дальше живою статуєю, одиноким божеством в отсій моїй святині. Будував я її двацять літ, зусиллям мого мозку, витривалостею, котрою не повеличається хтобудь. А будував я для вас, (не перебивайте і ви мені!) так є, не для себе, а для вас, заки ще пізналися ми з собою, заки я вас побачив у перве. Я вас прочував. Довго розглядався я по базарах життя і кого не стрінув, все мені якийсь голос нашіптував »то не вона.« Аж побачив вас і той самий голос сказав мені: »це тая.«

Така вже наша доля, моя ласкава пані. Ми мушцини все будуємо для вас: добуваємо масток, славу, хочемо бути сильн', здорові, перевернути світ, все для вас. Навіть свою державу будуємо для таких, як ви. Для тих невідомих, вимріяних, для тих, що їх багато з нас не зустр'не ніколи, гинемо на боєвищах, шукаємо їх по келіях чернечих, у гаморі політичної боротьби і в тишині цвинтарній, у гуку бравнінга і в горечі отруї. Це злоба долі, хитрощі природи, це не поезія, це фізіольогічне, а навіть прямо зоольогічне життя, моя пані. І поки є в нас це бажання, цей дивний гін, що окрилює нас, поти ми властиво жиємо, працюємо, творимо. Читайте Гетого, дивіться на образи Рафаеля, слухайте музики Шопена, і т. д. Разом з завмиранням того дивного імперативу — старіємося, починається наш декаданс, в одних скорше, в других навіть доволі пізно, як у Гетого, що до смерти був молодим. Одні спалюються скоро в тім могутнім хотінню, нищать себе, як огонь, що горить і згорює, у других цей процес збувається повільно. Філістри, самолюби, люди вигідні, чи як ви їх назвете, це здебільшого одиниці ненормальні, передчасні декаденти, живі трупи...»

Нараз поглянув на неї. »Але вам клеяться повіки, ви стомлені і сонні, для вас скучний мій виклад?«

»Ні, ні! Навпаки. Я слухаю його цікаво. Прощу говорити далше « (Що йому сталося? Це ніби не він!)

»Мій декаданс, ласкава пані, ще не прийшов. Я відсуваю його в майбутнє геть-геть! Я ще хочу жити, хочу працювати, творити, для себе і для тої, на яку вказав мені мій невідомий голос, а через неї і для других, для так званого загалу. Я мущина. Але тепер ось дивлюся на вас і бачу, що ви терлите, страдаєте. Ще й як! Мені вас жаль, дуже жаль, бо ви й не знаєте, як я вас люблю. І-вам не важно знати?«

Голос його рішучий, рівний, без зайвої афектації, заломився нараз, задріжав. Він замовк. А по хвилині, змінюючи тон спитався: »Порадьте, що нам тепер робити? Я не можу дивитися на ваше терпіння. Що нам почати, ну що?«

Чекав на її рішення, як на присуд судді.

»Не знаю,« — відповіла так само щиро, похитуючи головою. »Не знаю,« — і чорну оксамітку навивала на палець, як жалібний перстень.

»Але я знаю, бо я мушу знати. Гадаєте, не чую вини за собою. Великої вини? Я вам звихнув життя. Не вжеж можна більший гріх поповнити? Одиноке, що виправдує мене, це — той невідомий голос. Я стояв під суггестією його. Не вжеж він помилився?«

Глядів у її очи, закриті повіками до половини, ніби занавісами вікна. Чекав, що скаже »так,« сказала тільки »не знаю«.

»Але я знаю, я зробив фальшивий крок на дорозі мого і вашого життя. Головна річ на вашій життєвій дорозі. Радо жертвую нині усім тим добром, яке тут бачите, усіми матеріальними надбаннями, щоб тільки спокутувати тую фатальну помилку. Я спокутувати готовий.«

Перервала йому. »Чому сам? Чому не в двійку?«

»В двійку хотів я жити, а вмирати потрафлю сам, коли побачу, що иньшої ради нема.«

Білі рожі нагиналися над стіл. Без шелесту облітали білі платки.

Бачив, що її очи заходили слізми.

»Я хочу жити, або вмерти, животіти не стерплю. Почуття вини двигати не можу. Це не для мене хрест. Я не аскит, не монах покутник.«

Здрігнулася.

»Не жахайтесь, пані. Це не так страшно, як може вам здається. Богато дечого залежить від форми. По формі пізнати мистця. А життя це найбільше мистецтво. Я свідомий свого мистецтва. Мені літ сорок, я володію формою, підберу відповідну до теми. Прогулька в Альпи, до якого там дідьчого провалля, з котрого не має вороття, двобій в обороні чести, щось такого.. розумієте мене... Та ви не бійтесь, я не спішуся, я не студент. Я люблю жити. Люблю дивитися на небо, на цвіти, на вас.«

Заспокоїлася. (Як його голос змінився. Не вжеж це в н? Це хтось другий говорить...)

»Розвід, сепарація, добровільна розлука, — це не для нас. Для мене ні, бо я не можу уявити собі життя без вас, а для вас такий вихід теж неможливий. Правда?«

Мовчала.

»Говорім реально: ніхто не повіривби, що ви ще дівчина, а мужаткою ви не булиб. Таку фальшиву ролю можна грати короткий час, але не все, не протягом років. А до того родичі ваші. Це бувби для них смертельний удар, якого я не хочу, бо їх шаную, хочби тільки за те, що вони виховали вас. Отже бачите!«

Глянула на нього. (Боже, які великі очі!)

»Ви дивуєтесь, що я так балакаю, пані? Ви гадали може, що я вас вхоплю за руку і як парубок дівку (простіть грубе слово, але я вас люблю надто тонко!) і як парубок дівку мимо її супротивлення потягну до стайні, до шопи, або під полукіпок в полі? Того не буде ніколи. Я не дикун. Гадаєте нема ніяких ниток, які нас вяжуть. А земля, що родила нас, а природа, мова, все, що ми називаємо націоналізмом? Богато тих ниток, багато. Лиш їх треба навязувати, не рвати. Жінки чудово і з незвичайним терпінням вяжуть кружева, мережуть пошевки для подушок пухових і дивно як невважливо, як грубо іноді обходяться вони з тонкою пряжею життя. Але це я лиш так, мимоходом, це не докір на вашу адресу, бо я вас розумію, пані. Моеї довгої бесіди, короткий зміст такий: потерпім, потерпім ще якийсь час. На прогульку в Альпи, з котрої не буде вороття і на двобій на острих услівях ніколи не є запізно. Розумієте мене... А поки що я ще зажду на мій невідомий голос. Може він не збрехав, він не повинен брехати, бо кругом нас так багато брехні, і як він бреше, то пощо тоді жити на світі? Не варто, їй богу не варто!«

(Як він балакає? Звідки він цих слів бере? Він не такий то скучний, як я собі гадала...)

А він гадав, що вона позіхне, або зітхне і встане. Сиділа дальше в глибокім скірянім фотелю, мовчала, але з очий видно було, що хотіла сказати: «говори!»

І він говорив дальше. «Мені соромно себе. Перед годиною, коли я вертав з бюро і думав про зустріч з вами за обідом, хотів я балакати інакше. Тепер чую, що хтось невідомий мені, заліз у мою душу і зводить там бій з мешканцем дотеперішнім. Ви не знаєте, який це жахливий бій. Але той другий побідить, бо він любить сонце, цвіти, птахи, мистецтво і любить вас... Спасибі, що ви слухали мене. Так терпелив, не перебиваючи.»

Подала йому руку. Притулив до уст. Рука горіла.

«У вас жар, пані. Приспішений живчик! Ви недужі?»

«Не тривожся. Я здоровіша, як звичайно, здорова... Але, але ти не пив кави, а ти її так радо пеш.»

Встала і побігла до стола. Долонями обіймила китайський збанок. «Вистигла, як лід.»

«Випемо зимну нині.»

»Ні, ні, лиши. І так цілий обід був зимний. Я тобі запару свіжу.«

»Пощо? Подзвонимо на Теклю.«

»Я сама вмю парити каву. Я навіть люблю парити каву.«

І заки вспів затримати її, пішла в кухню.

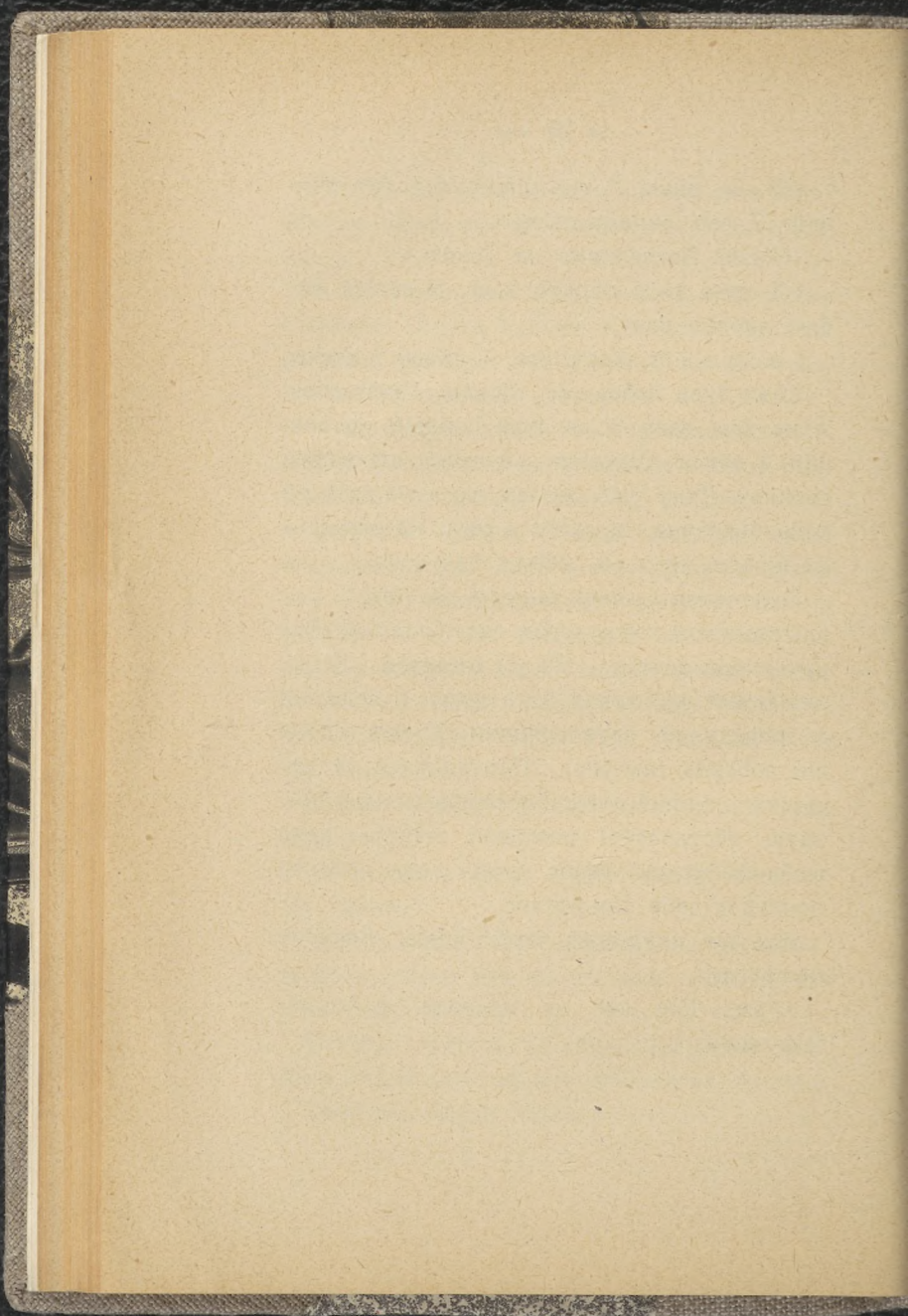
Кава була добра, як ніколи. Пили обое. А по каві взяв її за руку і підвів до дверей її покою. Відчинив. »А тепер переспися годинку. Ручу тобі словом, що в тій хаті, ти така безпечна, як нігде в світі. Не станеться нічого, чого ти собі не бажаєш.«

Вклонився і двері замкнув за нею.

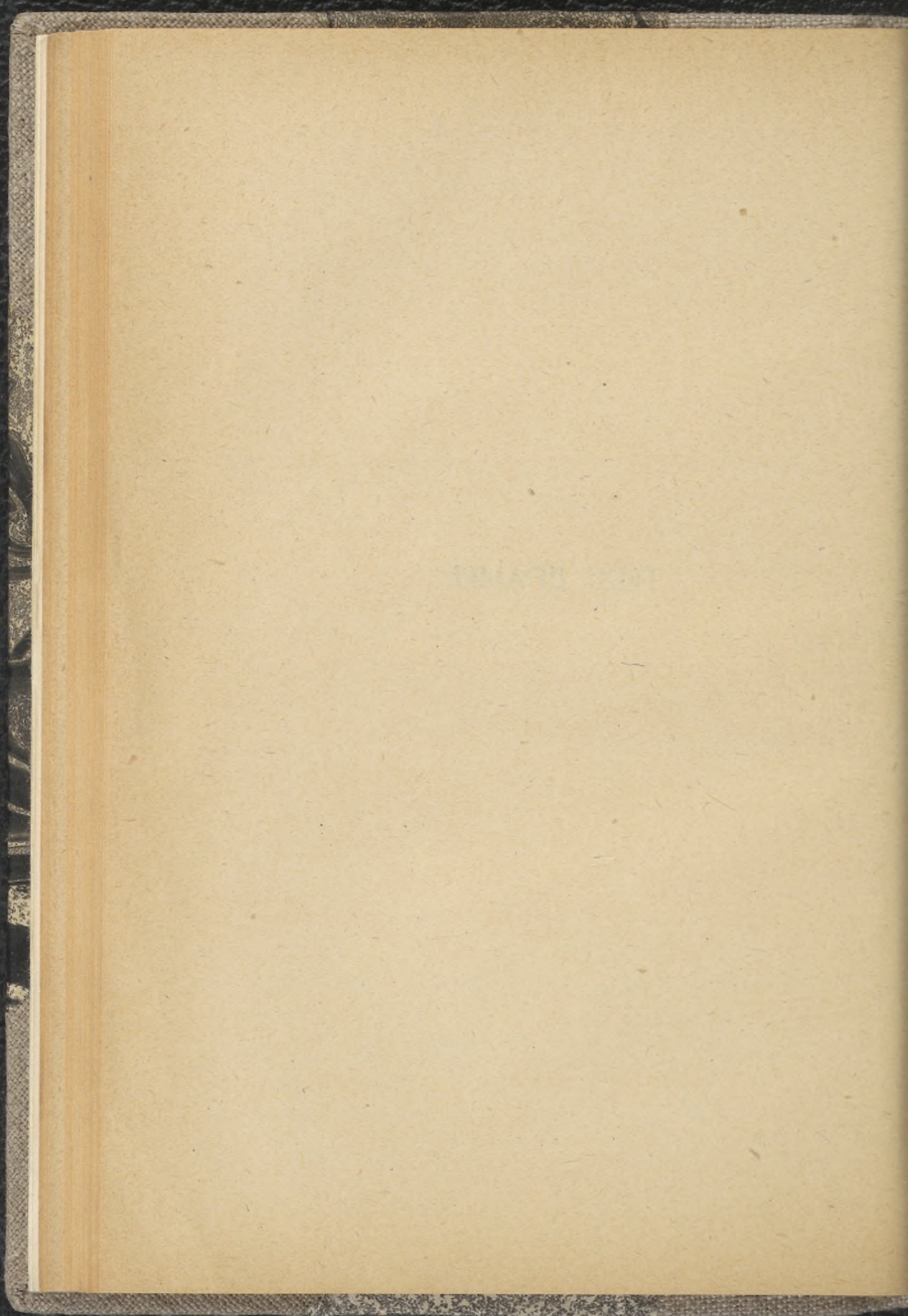
Опинилася сама серед своєї спальні. Все крутилося кругом. ...Як він змінився... Хтось невідомий увійшов в його душу і веде бій з мешканцем дотеперішнім. Хотіла, щоби він поборов тамтого... Притулилася до подушки і щирий плач збентежив тишину кімнати, обставленої розкішно, якоюсь дуже любячою рукою, серед котрої вона дотепер почувала себе так погано..

Він чув хлипання через двері. Закурив папіроску:

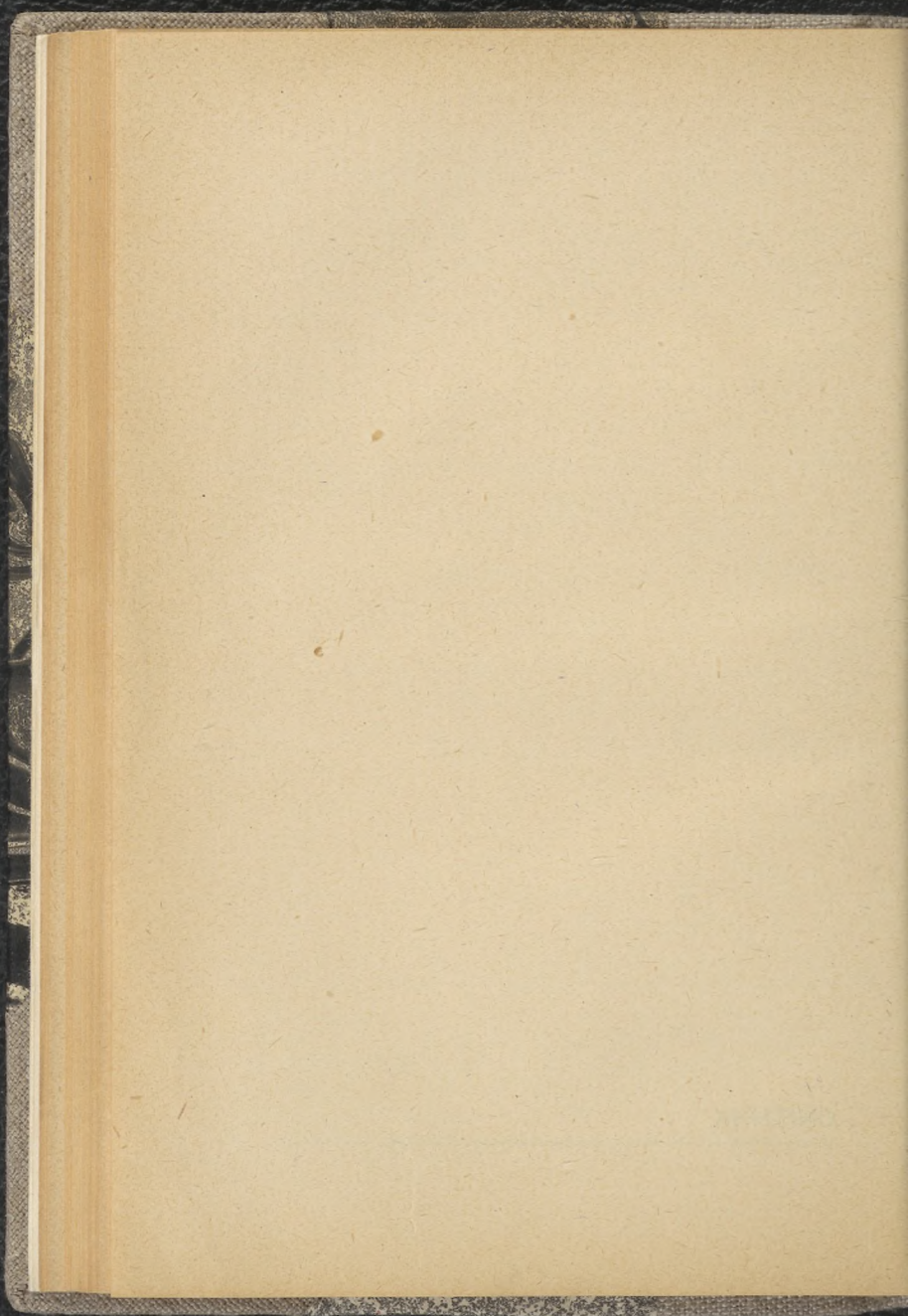
»Гум... Ще час на подорож в Альпи. Ще час!«

ТИХІ ДРАМИ

СМІТНИК

Літом Сагара. Копоти, порохи, пилюга.
Вітер пісок розносить. Ні сонця, ані неба
не видно.

В осени Тундра. Тирхаві корчі, миршава
хопта, де-не-де недоцвиле зілля, без краски
без аромі.

Все те окутане імлою і облите потоками
дощу.

Фабричні комини димом плюють, жбур-
ляють його туди як шматки подраної одежі.

Зимою, щось таке погане, що навіть
порівнання годі дібрати.

Великоміський смітник...

Туди вивозять те чого вже навіть в мі-
сті нікому не треба!

Тисячі возів, як якась довга, гидка кара-
вана, прямують туди. Сміття іде.

Коні з похнюпленими головами, візники кленуть, перехожі затулюють носи і стримують віддих... Смітник.

Міліони мешканців навіть не чули про нього.

Перебігаючи асфальтовані вулиці з блискучими ліхтарнями, що в ночі нагадують довжезні шнури перел на шиї велитньої дами-столиці, минаючи пишні вистави і гарно різьблені портали палат, не догадуються навіть, що десь там, не дуже то й далеко, є таке місце, куди й бездомні собаки не забігають радо.

Контраст... Весь світ самі контрасти ..

Так минали літа.

А нині, ця Сагара, Тундра, це лихий зна що, рухається, оживає, кишить.

Як падло, в яким розмножилися черви.

Сотки жінок, старців, дітей риються там з ранку до ночі. В кого в руці дрючок, в кого шматок залізного лома, — шукають.

В біднійших через плече торба, в більш вибагливих портфель, з яким колись ходили до бюро, до редакції, до каси.

Туди знайдене кладуть. Скоро, нервово трівожно, ніби бояться, щоби хто не відібрав.

Ганчірки, кістки, черепа, шматок заліза, заржавілий гузик, без головки спинка. Ча-

сом попадеться навіть старий гріш. Засни-
дів, обліпився болотом, не пізнати, чи
мідяний, чи срібний. А всеж таки гріш,
правдивий гріш, не те що нинішний папір.

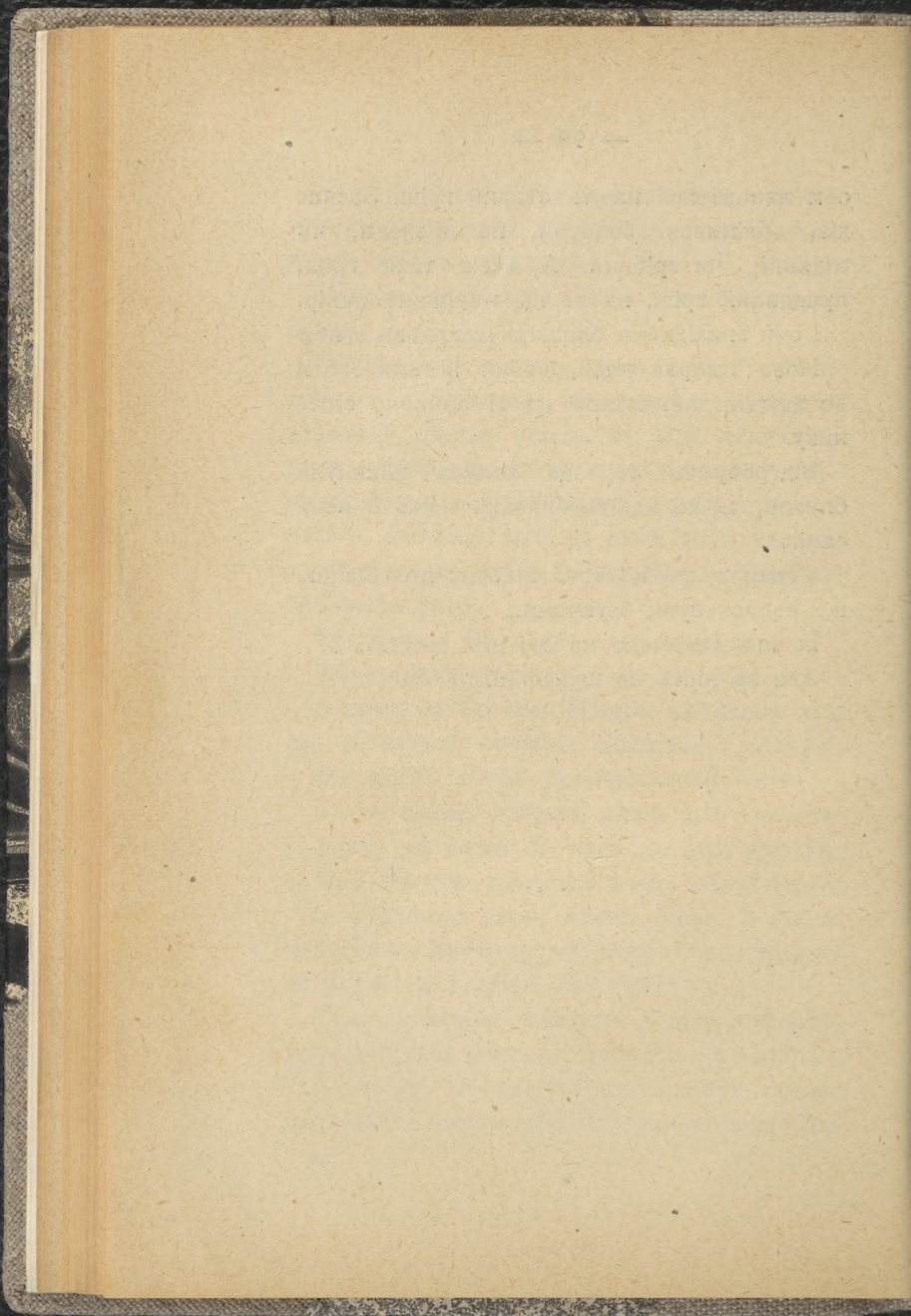
І очи знахідника блищать щасливим огнем
Нова іскорка надії, новий вогник охоти
до життя займається на столичному сміт-
нику.

Відгребують те, що колись викинули
ближні, може навіть близькі, може й вони
самі.

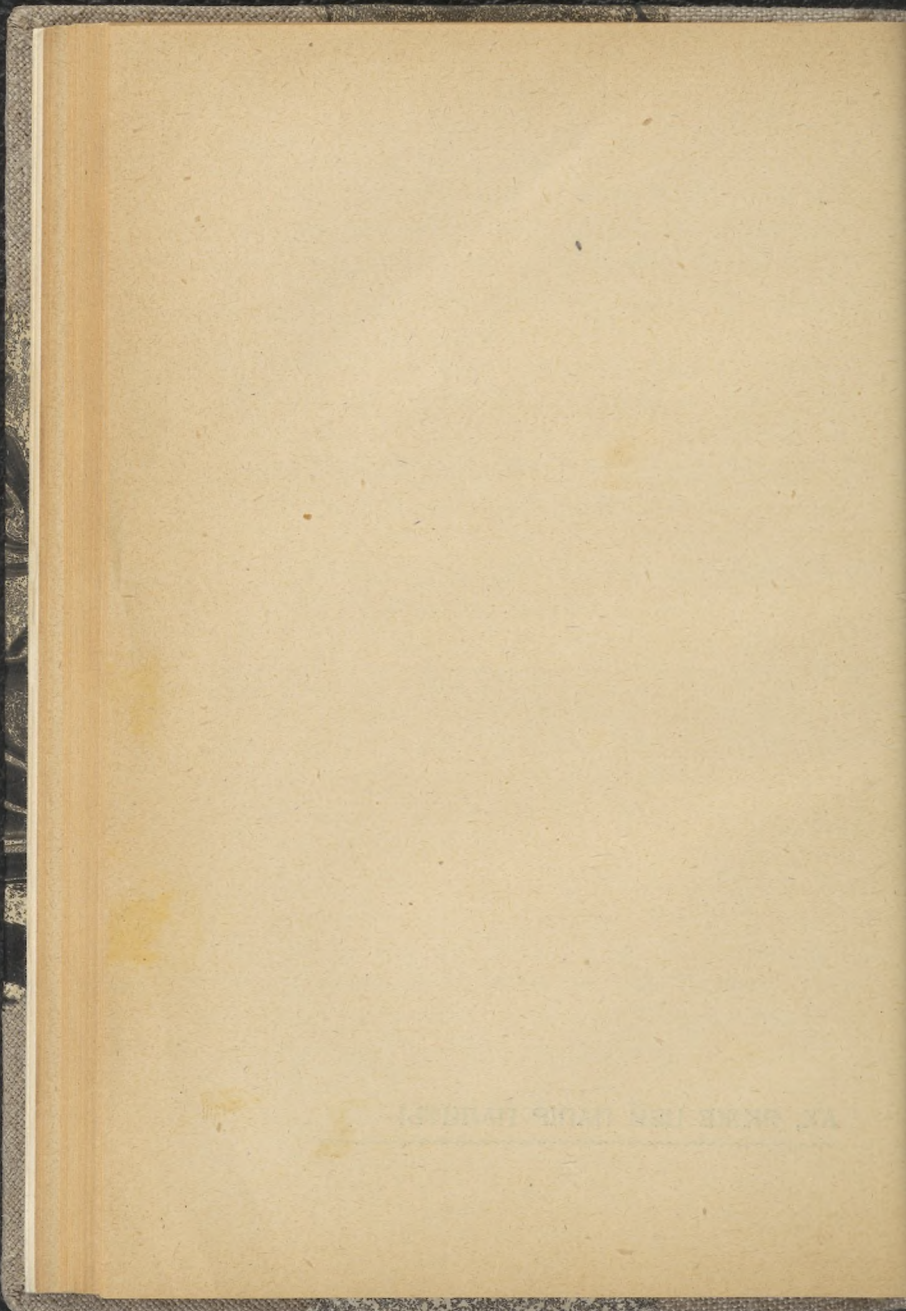
Тепер і те маєток. Маєток для бідних,
що колись були богачами...

Їх теж викинено на смітник життя...

Але за ними не шукає ніхто.

АХ, ЯКЖЕ ЦЕЙ ПАПІР ПАЛИТЬ!

Коли зимове, анемічне сонце сховається за брудні дахи. здавна невідновлюваних домів, накидає на голову велику, чорну хустку. Тонкими, довгими пальцями насовує її на чоло, обтулює нею уста й лиця, так що тільки ніс і очі видно.

Підносить рамена, переломлюється в поясі, робиться мала, така маленька, що сама себе не пізнає в зеркалі в передпокою. Нервово і поспішно відчиняє двері.

Хвилину стоїть і наслухує, чи не йде хто по сходах.

Ні... Отже...!

І збігає в долину...

Як добре, що не світиться в сінях.

(Нема нічого злого, щоб на добре не вийшло.)

Хтось відчинив входову браму.

Йти, чи вертати?

Ага, це сусіди, що мешкають в подвір'ю.
Вже перейшли.

Ще кілька сходів, кілька кроків по асфальтованих снігах і поклала руку на клямку входової брами.

Зирнула на право й на ліво, кілька нервових стрибів і — скрилася за углом дому.

Щастя, що мешкає на дорозі.

Тепер треба лиш широку вулицю перейти, треба виминути трамваї і авта, перейти попри браму костела, а там мійський огород...

На лавках сидять влюблені пари. Їх шепоти дріжать на віттях дерев, як мухи на сітці павутиння. Обсніжені статуї глядять на них...

Статуям добре. Вони з мarmору, не чують ні голоду ні зима... не знають що таке інфляція. А вона мусить і в хаті затопити і зварити обід. Має сина. На лікаря вчиться. Весь день на клініках працює. Пильний такий і талан по покійнім батьку одідичив. Не сміє знати, що з ними так зле, що нема вже й за що обіду зварити... І не дізнається...

Перебігла город. Увійшла в иншу частину міста. Там її ніхто не знає... Лиш та каварня! Пощо так багато світла? — аж заграва з вікон на протилежні кам'яниці бе. В каварні музика грає. Прислуга в білих фартухах вино і тіста розносить.. Який контраст до її теперішньої нужди...!

Здовж каварні авта. Шофери скупають, чекаючи на своїх панів і пань.

Оден переходить їй дорогу, знімає шапку і ніби дуже ввічливо питає: »Може авто? Куди ласкава пані дозволять? До анатомічного театру, чи прямо до крематорії?«

Його товариші сміються... (Ближній з ближнього насміхається і це зветься життям)...

Біжить... Скоро! Скоро! Скоро! Щоб тільки дальше від своєї хати, від людей, котрі її знають, від колишнього гарного достатного життя, від своїх власних гадок! Скоро!

Пробігла і притулилася до муру. Тут добре. Затишно. Самі вілли. В них мешкають самі пани. Туди хто будь не ходить.

Лівою рукою хустку до очий притулила, праву простягла перед себе.

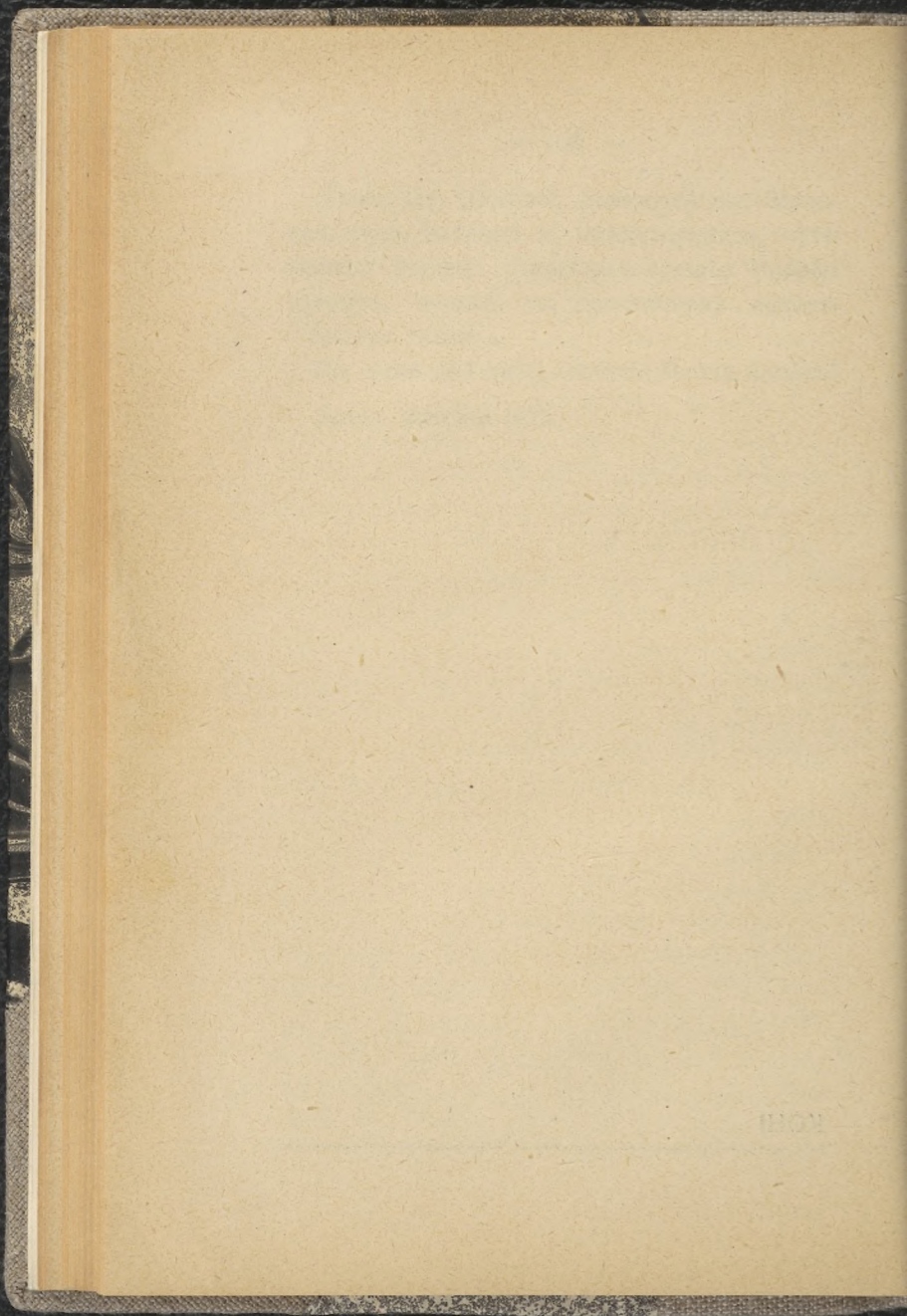
Ах яка-ж вона важка, як з олова! І чужа така, мов не її. Деревіє, болить...

Хтось іде. Певний, поважний хід. Звільняє, стає, побачив її, змилосердився, чути шелест паперу.. Перебірає гроші.. Вибрав банкнот, поклав на простягнену долоню і дальше пішов...

Ах, якже цей папір палить! Як він палить!

Берлін, листопад 1923.

KOHI

В однім французькім романі (чи не Золі?) читав я колись, — колись, ще хлопцем малим, — про коней в підземеллях копальні.

Віндами спускають їх туди і на верх не підносять ніколи.

Тягають вози навантажені рудою, чують луск своїх залізних підков, що так сильно, аж страхітно, але глухо й мертво якомсь відбиваються від склепінь підземелля; чують, як джагани вдаряють об скелі, добуваючи з них якесь невідоме кінському розумови добро; як міни вибухають з силою стосотного грому; як їх доглядачі гукають на них, принаглюючи до скоршого бігу, і — більш нічого...

Не почути їм ні співу птахів, ні голосів звірят, ні шуму вітру, ні шелесту трави, — не почути ніколи...

І бачать вони темряву віковичну, пронизану тут і там сявом ламп електричних, і бачать тіни, що біжать разом з ними великі, погнуті мертві, і бачать людей, подібних до цих тінний. Але сонця, але зеленої трави, але хрусталу студеної річки їм уже не побачити ніколи...

Чи забули про них, чи тямлять?

Аж ось одноно з них не стало. Придавив його віз, цей віз, що він його тягнув, віз навантажений рудою.

І що лиш тоді вивіндували його з гору, там де сонце, де вітер, де зелена трава.

Та що йому з них?

За пізно...

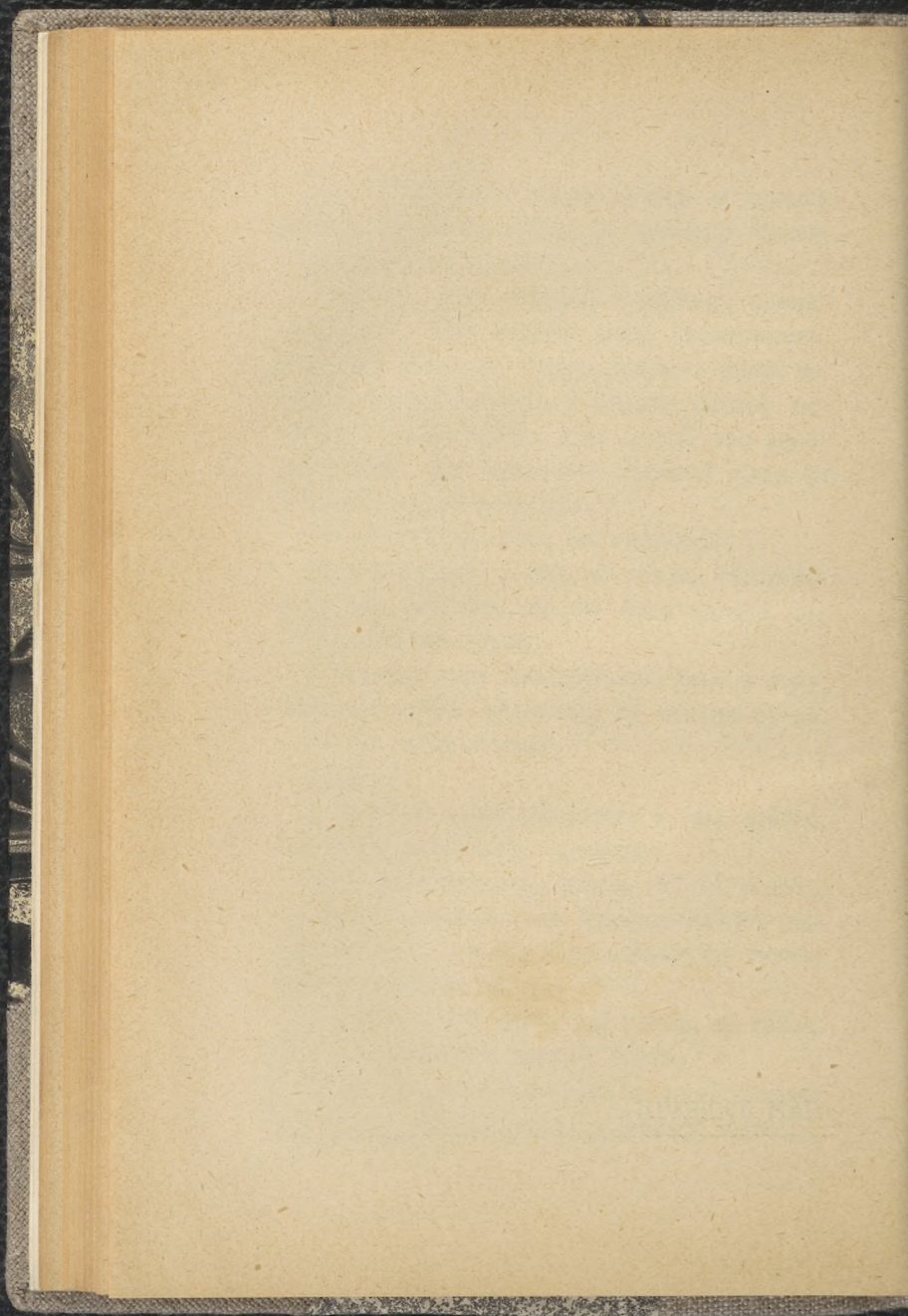
А на його місце спускають в них нового; молодого, здорового, кріпкого.

Коні бентежаться, іржуть, їх очі горять, їх ніздря роздуваються широко. Хочуть побачити його, полизати його лискучу, гнучку шию, обнюхати його.

Він прийшов з відтам де сонце, де трава, де хрусталевий, студений потік...

Коли відвідає мене хтось із рідного краю, цей образ мов живий стає переді мною.

»ПАН ТАДЕУШ«

Знав я колись одного священика, старорусина.

Він був дуже й дуже старий. Вже й ходити не міг.

Весь день у фотелю сидів. Мав декілька тем, на які зводив розмову; нових ніби не розумів, ніби для них не було вже місця в його старечому мозку.

Ось одно з його улюблених питань:

»Не знаєте, чи появився вже «Временник Ставропигійського Інститута?»«

»Не знаю, мабуть ще ні; та гадаю, що незабаром вийде, бо Різдво вже не за горами.«

»Гу-ум... А не чули Ви, чи Ставропигійський Інститут не друкує якої нової книжки?»«

»Ні, не чув. З «Інститутом» нема в мене звязків.«

»Гум-ум... А я, бачите, писав до них кілька разів. Кажу їм: »Временник« потрібна річ, але видрукуйте ви таку книжку, як »Пан Тадеуш«, тільки по нашому і з нашого життя.»

»А вони?«

»Вони нічого. Не друкують. Я вже навіть сто гульденів обіцяв дати, як надрукують, і — нічого.«

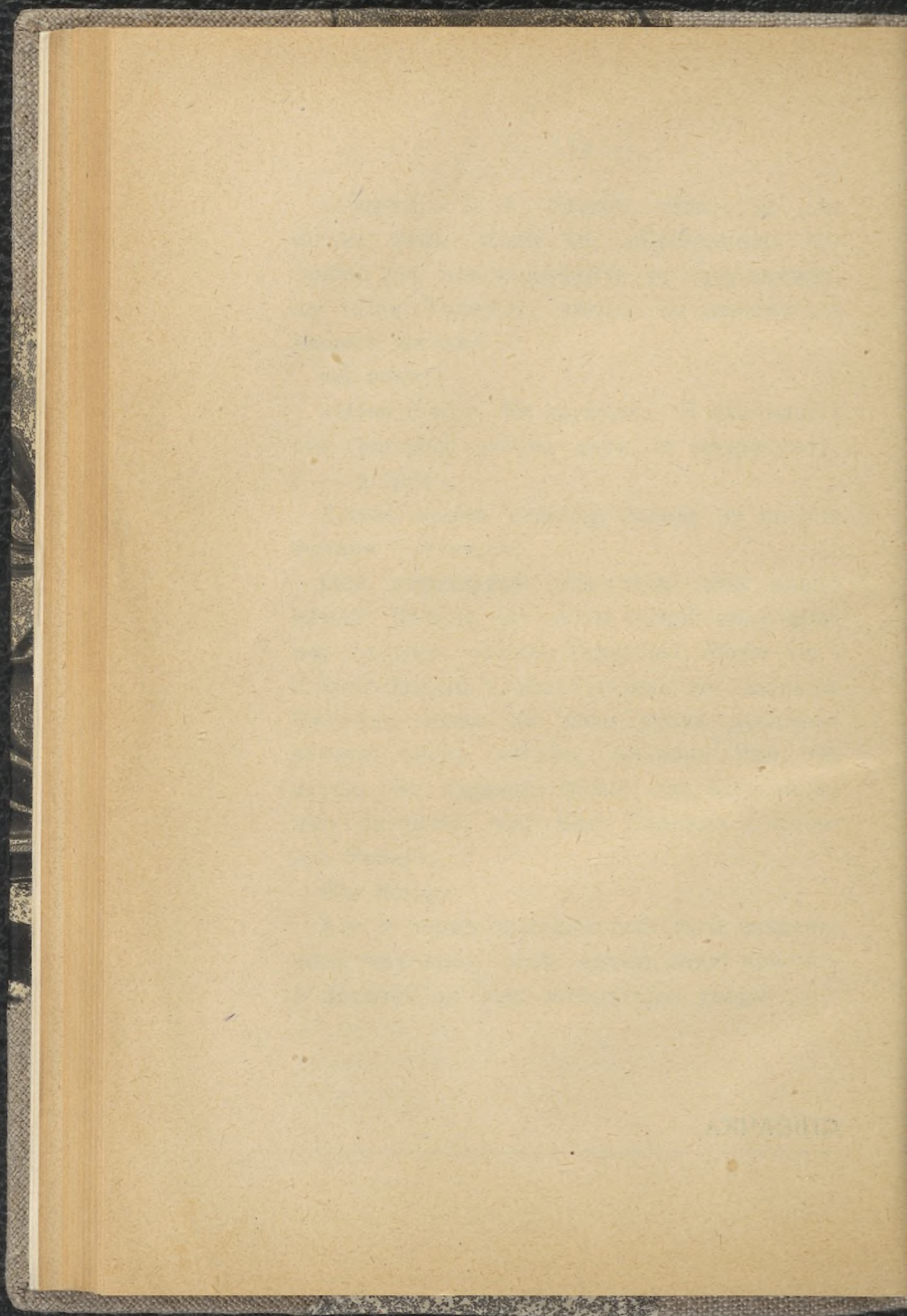
Зітхав, хилив старечу голову на поруче фотеля і засипляв.

Цей старенький пан-отець вже давно помер. Забрав зі собою нездійснену мрію про нашого »Пана Тадеуша«. Може він і в гробі замість троїстої музики чує »концерт Янкеля«, може на його устах завмерли останні слова: »Літво, ойчизно моя, ти естесь як здраве.« Може над його могилою блукають тіни Зосі, Тадеуша і ксьондза Робака...

Він помер.

Але я не раз пригадую собі того старенького пан-отця, коли читаю деякі критики й рецензії на наші літературні твори.

СПІВАЧКА

Каварня.

В днину ніхто до неї не заходить.

Крісла на столах до гори ногами стоять, мов якісь акробати. Зігнута бабуся долівку мие, поміж столами тиняється, як тінь. Недогарки цигар для свого мужа збірає.

Що лиш у вечір каварня оживає, ніби їй встрикнули морфіну.

Вікна блищать, двері раз-у раз відчиняються, електричні вентилятори гудуть.

В годині восьмій починається кабарет.

Дві скрипки, бас, флет і фортеп'яно. За фортеп'яном бубон, литаври, тріангель. Не велика, та голосна оркестра.

Оркестра — це живчик каварні.

Перша скрипка у фраці. Білий, накрохмалений перед, блискучий ковнір, остроносі лякери.

Перша скрипка, це серце оркестри.

Вона їй темпо вливає, темпо й темперамент. Оркестрі і цілій каварні.

На першій скрипці молодий скрипак грає. Стрункий, буйна чуприна, гарно різьблений профіль. Скрипка і він одно. Головою такт дає, очима кудись далеко літає. Ніби він тільки тілом тут, а думками хто зна, де він думками, може в концертній салі, там де оплески, вінки, де слава..

„Розстатися? — Га, що-ж!

Нехай і так буде.

Не плач. На другій вулиці

На тебе другий жде..“

Саля підхоплює рефрен і в каварні втворюється настрій. Кельнер! — кава. Кельнер — пиво! Кельнер для мене спис вин. Кельнер, кельнер, кельнер..

Конференсіє, теж у фраку, вітає шановних гостей.

Пояснює програму вечера і захвалює артистів.

Коли всміхається — в устах блищать золоті зуби; коли голову поверне — в очі блищиться монокель.

Тут дотеп кине, а там грубий жарт, одну ногу з сальону, другу з вулиці приніс. Такі тепер часи.

*Пе воду той, хто пив
Колись шампан,
Були панами ви,
А нині Рафке пан.
Наш Рафке, наш Рафке,
А нині Рафке пан!..*

Половина гостей це ті самі Рафке, з котрих насміхається пісня, — та вони вдають, ніби то не про них мова.

Грають комедію. Цілий світ це один театр і то не перворядний. Порівнання теж старе, як — театр.

Що нині нового? Хиба нові богачі. Тай ті за декілька літ постаріються і перейдуть до аристократії.

*„Так було все і так буде,
Грядущий хам гряде.“
„Ах де-ж він де?
Грядущий хам гряде“.*

Він всюди і нігде. — Саля знов підхоплює рефрен і так цілий вечір.

Через невеличку естраду пересувається оперовий співак, придворна балерина, челист, що лівою рукою грає, свистун, що на пальцях цілу »Богему« свище, і силач, що своєю жінкою як мячем грається. Він нею тут, а вона ним у хаті.

Наближається північ. По салі снується тютюновий дим, деякі уста позіхають. Деякі

пари розміряно дивляться на себе. Ніби побачили себе у перве.

»Там — там!« і на естраду вбігає конференсіє.

»А тепер, ласкаві пані і панове, десер. Справжній десер по вечері. Не яблуко тирольське і не сочиста грушка, а найпишнійша сливочка, така знаєте з пушком. Що вам багато казати, побачите й почувете самі. Отже прошу!«

По східцях ступає дівчина літ може 18. Суконка під шию, рукави по лікті, волосся у віночок. Ні квіток, ні брилянтів, рухи здержливі, погляд понад голови розбавлених людей. Не дбає, що про неї скажуть, чи будуть плескати в долоні, чи ні.

Прийшла, бо мусить, і співає, бо треба. Як вернеться, не принесе ні одного слова, ні одного руху, ні одного гримасу уст і погляду очий, які біжать до неї.

Все те струсне зі себе, як порох з подорожнього плаща.

Перша скрипка дає знак, оркестра грає вступ. Скрипач і скрипка одно. І очі його не вітають кудись у далечінь. Тепер він і тілом і душею в цій салі.

Молода співачка співає:

*— Приснився мечі сад вишневий,
Приснилася ніч, повна зір,
Приснився потік хрусталевий,
Гора, а на ній старий двір.*

*Приснився потік хрусталевий,
Гора, а на ній старий двір.*

*Приснилися предків портрети,
І гарний, розмріяний паж.
Збудилася, — хлопче мій! Де ти?
Де сон мій... Це дув лиш міраж.*

*Збудилася, — хлопче мій, де ти?
Де сон мій?... Це був лиш міраж.*

Звичайні слова і музика теж невибаглива. Але як вона тую пісню співала! Я ніколи не чув такого співу. Шумів потік, на горі стояв двір, дивилися портрети зі старих позолочених рам, а біля вікна стояв гарний, задуманий паж. Всьо в місячнім промінню, в розмріяній, невисловленій тузі, в тузі, що за серце бере. Так можна тільки серцем співати. Це не пісня була, а якийсь музичний сон.

І снилася вона мені цілу ніч, — тая пісня. І цілий день ходила за мною. Співали її образи в моїй хаті і книжки на полицях і білий папір, на котрім я хотів писати, і квітки в міським огорді. Тая пісня не давала мені спокою.

Ще раз, ще раз послухати її.

І на другий день я знову побіг до тої каварні. Але пізно, щоб не чути свистання »Богемі« і не бачити силача, що жінкою, як мячем підкидає, тільки її, — її одну.

По каварні снувалися хмари тютюневого диму, позіхали уста. Деякі пари розміряно дивилися на себе. Кельнери підпирали стовпи. Перша скрипка грала. Та не так як учора. Щось плакало в ній, хорі руки торкались наболілих струн.

»Там — там« — і на естраду явився конференсіє.

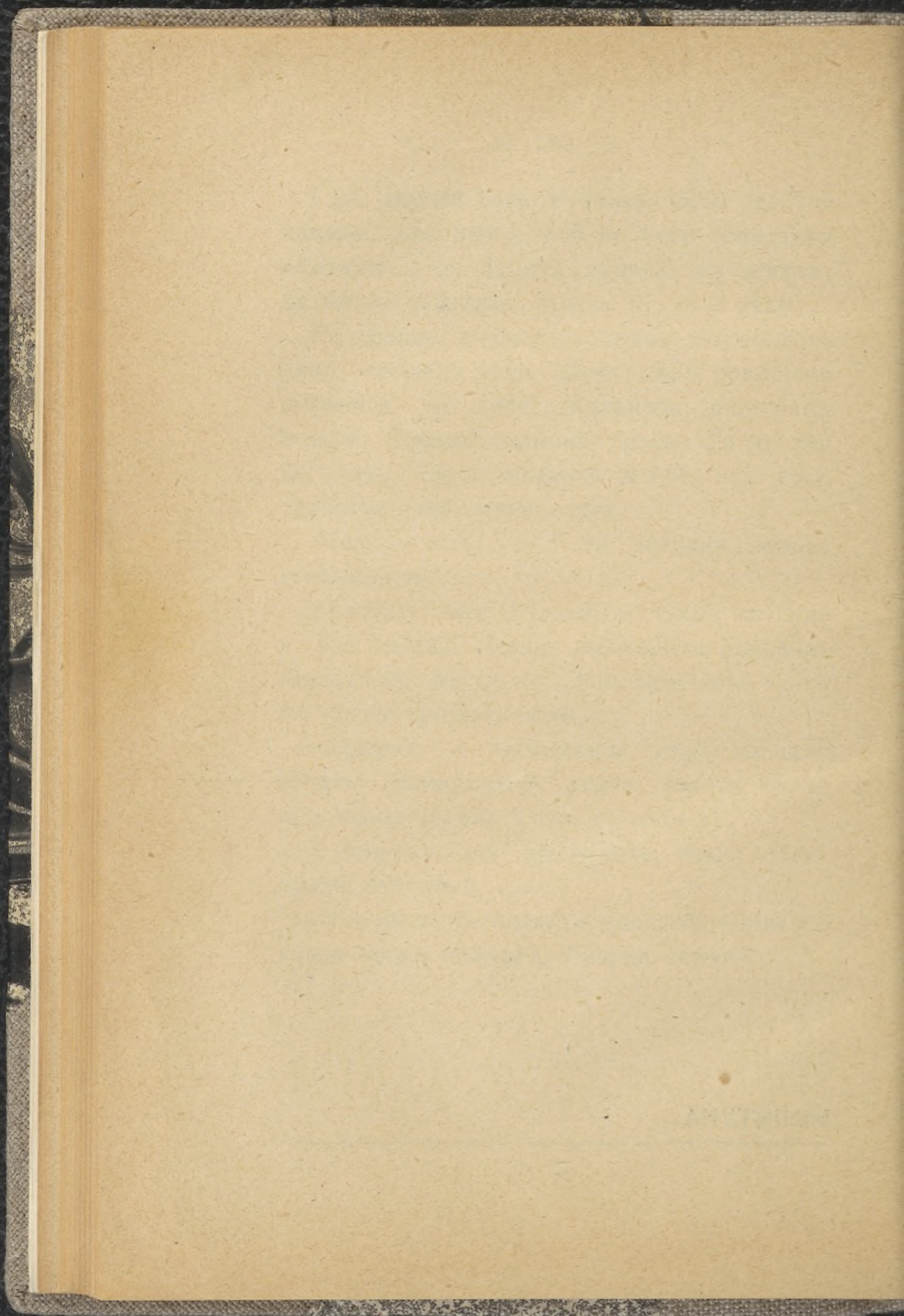
»Ласкаві пані і панове! Нині не буде в нас десеру. Наша знаменита співачка занедужала на серце. Вона дуже хора і ніяк не могла приїхати нині.«

»Шкода!« — відозвався хтось на салі.
»Гарно співала« — додав якийсь гість.
»Га що-ж, підемо і так до хати.«

А кельнер, що обслуговував мене, нахилився над мене.

»Він не хотів псуваги настрою. Співачка вчора нагло померла. Розрив серця.«

МІНІАТУРА

Продавала... Продавала все, без чого можна обійтися.

А обійтися мож не без одного.

Перше здавалося, що ні, — а тепер видно, що так.

Перше, і гарно розмальовані севрські тарілки були потрібні, і гобелін, Гугенотами тканий, і бронзовий бонза, що на секретарику сидів і головою кивав. Усе мало своє місце, — здавен давна, з діда прадіда. Зрослося з хатою, з родиною, з традиціями.

Якже його збуватись?

А все ж таки прийшлося. І перські килими попродала, і фотелі в стилі бідермаер, і занавіски, ткані ще дівочими руками.

Плакала й продавала... Такі тепер часи!

В переулку мешкав антикварій... Купував. Зразу приходив, чемно кланявся, ввічливо торгувався з нею і виносив куплений предмет під полою.

А коли викупив що краще, то й приходити не схотів. Часу не мав, нога його ломилася. «Потрудіться до мене — казав, — будь ласка!»

І вона трудилася.

Зразу вибігала під вечір, ніби щось грішного робила, а там і звикла. Як голод дуже дошкулив, брала «без чого можна обійтись» і несла. Не дивилася, рано, чи в вечір.

Антикварій мешкав у віддалі. В дверях був дуже галасливий дзвінок, а на фотелю лежала ще гірш галаслива собачка. Ніби Цербер пильнувала добутого на людській біді добра.

Як входила туди, дзвінок дзеленькав і дзявкала собачка. А її бронзовий бонза, що сидів тепер на найвисшій шафі, кивав до неї головою: «так-так- так-так!»

Це її дратувало... Зразу.. бо потім звикла. Зразу бентежилась. Пригадувала собі «Вину і кару», як Розкольников ішов до мешкання своєї жертви.

Так ішла вона до жертв свого жолудка.

Злочин!... Смішні сентименти! Життя важніше від найгарніших оздоб!

Заспокоїла себе і до антикварія ішла, мов до власної хати, ніби подивитися, що роблять її фотелі, вази і гобелін, Гугенотами тканий.

Хата пустіла.

Хата нагадувала город під зиму. Тут сухий листок, там якесь бадилля, там гиллячка, відірвана від пня.

Осталися маловартні останки. Антикварій не хотів їх купувати. «Принесіть щось доброго, — казав, — бо мені такої драні не треба.»

Обидилася. Вийшла. А бонза, із своєї достойної висоти кивав до неї головою: «так-так! так-так!»

За кілька днів скинула пиху з серця, прийшла.

Такі тепер часи!

«Зайдіть будь ласка до мене і виберіть собі!»

Зайшов.

Обкинув оком хату, погладив бороду рукою і здвигнув раменами: «ну-ну...»

Видивилася на нього.

«Вибрали?»

«Най другі вибірають. Для мене тут нема нічого.»

»Нічого?« І очи її перемінилися в одно питання, питання життя і смерти.

»Я купив би цю штуку,« — сказав, подумавши хвилину і показав на мініятуру, що стояла на нічній шафці біля її ліжка, — ліжка принесеного з комірки, на котрім колись служниця спала. Мініятура була мальована на слоневій кости, оправлена в срібну, позолочену раму і мала монограм, викладаний дорогим камінням. Представляла молодого, гарного мушкетера в військовій однострою.

»Це одно, що я мігби купити,« — сказав антикварій, — оглядаючи мініятуру. Добув з кишені побільшаюче скло, і приглялався уважно до малюнка і до дорогого каміння. В голові обчислював вартість і можливий заробок на чисто. »На спомин віденського конгресу,« — прочитав надпис на оборотній стороні.

»Кілько вам дати?« — спитав нараз голосом, ніби байдужним.

»Нікілько... Це дарунок, який мій покійний батько прислав моїй покійній мамі як вони ще були нареченими, на спомин віденського конгресу.«

»Велика річ — віденський конгрес! Ніби то ми не бачили всіляких конгресів: у Вер-

сали, в Ризі, в Тріянон і Бог вість де? Чи один дарунок пішов з тих конгресів, і чи один з них колись піде на тандиту? То так все бувало. Конгреси минають, а тандита була, є і буде. Ну, що маю дати? Я добре заплачу, кривди вашої не хочу. Ви за цю штуку можете жити до самої смерти.»

»Не продам!«

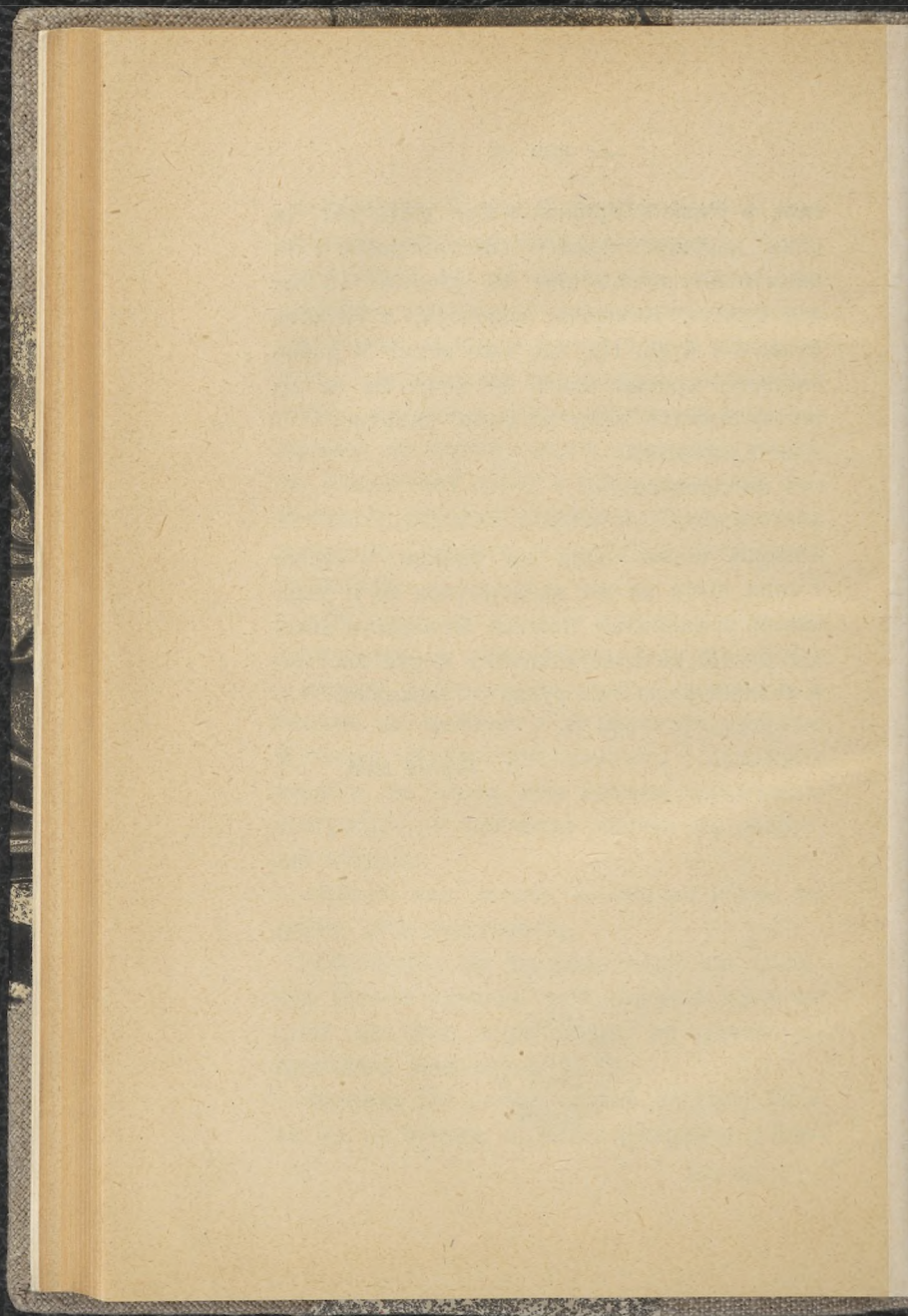
І не продала...

— — — — —

Коли кілька днів не бачили її сусіди і коли ніхто не міг дозвонитися до її мешкання, прикликали поліцію. Виважили двері і в пустій хаті на клаптику мерви застали її з мініятурою на груди, — неживою.

Берлін 1925.

„Червона Калина“ у Львові серед воєнного лихоліття, серед невідрадних матеріальних обставин, з'убожіння нашого народу, многими зусиллями видала книжки, яких спис понище подаємо. Просимо кожного перевірити свою бібліотеку, та бракуючі книжки замовити:

Сурма: збірник воєнних пісень — 76 пісень під нотами — 41 образочки і винета роботи арт. І. Іванця.

Ціна 3 зл.

М. Вільшенко писав про „Сурму“ в „Ділі“: „Сурма“ — збірник воєнних пісень, пісень уложених нашим поколінням, в пожежі, якої огонь осмалив наші чола. Цей співанник, це ми перекладені на мову тонів, це наші мрії не домріяні, сні не проснені, чини недоконані.

М. Капустянський, ген. штабу ген. хор: „Похід українських армій на Київ-Одесу в 1919 році“ — короткий воєнно-історичний огляд.

Ч. I-II. (з 23 кольоровими схемами-шкіцями і документами в додатках). Ціна 2 зл.

Ч. III. (з 25 кольоровими схемами-шкіцями і документами в додатках). Ціна 3 зл.

Л. Н. В. пише: „Метою автора було подати історію операцій об'єднаних українських армій — галицької і придніпрянської — в 1919-20 рр. Однак це не сухе вичислювання чи опис воєнних подій — автор намагається пов'язати їх у причинову цілість, представити їх у зв'язку і залежності від внутрішніх і зовнішніх відносин. Так I і II частина „походу“, це властиво вступ, в якому поданий огляд воєнних подій на Україні від берестейського мира до переходу Гал Армії за Збруч. А в III частині знайде читач, поруч огляду й оцінки операцій об'єднаних армій аж до здобуття Києва, багато цікавих і мало знаних або й не одному зовсім незанихтливих подробиць до історії боротьби за українську державність. Уже сам факт, що автор подає інтересні причинки до історії придніпрянських партій та їх діяльності, характеристика обох урядів і армій та майже усіх визначніших політичних та військових діячів, робить цю книжку необхідною для

кожного, хто цікавиться історією останнього нашого визвольного зриву. А цікавитися ним повинен кожний Українець“.

Дмитро Дорошенко: Мої спомини про недавнє минуле

Ч. I. Галицька руїна в 1914-1917 рр. Ціна 2 зл.

Ч. II. З початків відродження укр. державности (Доба Центральної Ради). Ціна 2 зл.

Ч. III. Доба Гетьманщини 1918). Ціна 2-20 зл.

Ч. IV. Під Директорією. На чужині (1919-1920). Ціна 2-20 зл.

Книжка ч 6-10 пише: „Дуже рухливе й видатне наше В-во „Червона Калина“ має велику заслугу перед історією нашої визвольної боротьби за це, що видало Дорошкові спомини з так важного періоду нашої бувальщини. Горячо поручаємо Спомини всім, хто цікавиться долею свого народу в недалекій і так бурливій минувшині“.

„Український Голос“ з 25/IX 1923 р. пише: „Спомини Д. Дорошенка це незвичайно цінний вклад у нашу визвольну літературу. А збільшує вартість їх не тільки велика сила фактичного матеріалу, дотепер майже невідомого з інших джерел, але гарне оброблення, поправна мова, легкий, доступний стиль, тверезість поглядів, велика скромність і об'єктивність автора, не тільки у відношенні до партійних противників, але й до большевиків“ Е.Г.

Між молотом а ковалом (причинки до історії Української Армії); **Мирон Дольницький: Над пропастью;** **Ярослав Кузьмів: „Кінець кривавої епопеї“;** **Степан Божик: З останніх днів У. Г. А.“**

Ціна 1-50 зл.

„Книжечку повинні прочитати всі, яким дорога традиція боротьби Галицької Армії за незалежність України і які хочуть використати навіть блуду й недостачі її для кращої долі завтрашнього дня“.

Сотник О. Л.

Книжка ч. 6-10: „Всі Спомини написані незвичайно живо і з чуттям. Мова гарна й чиста. Книжочка окрашена артистично виконаними символічними знаменами укр. війська, представляється дуже симпатично і повинна знаходитися в кожній укр. хаті“.

За Золотоверхий Київ: Бої на вулицях Київа в 1918 р. К. К.

При Центральній Раді Кліма Поліщука.

Ціна 0:60 зл.

Лев Лепкий: „Сон Івасика“ — музика М. Гайворонського, сценічна картина на 4 відслони з нотним додатком. Ціна 0:50 зл.

Антін Вільшенко: Життя й пригоди Цяпки Скоропада. Ілюстрації Осипа Сорохтея. Сторін 270.

„Український Голос“ пише: „Ось і маємо вже першу епопею про життя й подвиги Укр. Січових Стрільців. Героєм епопеї є популярна ностать Цяпки, про котрого загально оповідають багато переказів і анекдотів. Автор А. Вільшенко переказує дуже докладно й подрібно його життєпис, починаючи від народження, далі описує його гімназійні й університетські студії (I. пісня), початок світової війни, творення січових відділів і перші їх бої та подвиги Цяпки (II), його побут у коші (III) і в вишколі, закладання лицарського ордену Залізної Остроги, у якому стає Цяпка великим комтуром, пляни нової роботи для національної справи, вихід у поле (IV). Далі слідує подія в звязку з революцією на В. Україні, перехід Галичан до „червоних“, арешт Цяпки, утеча його до укр. повстанців і заслання його до Архангельська (VI), вкінці пригоди його в північній країні.

Книжку, що оповідає про визвольну війну й підтримує у нас стрілецьку традицію, можна сміло поручити нашому загалові тим більш, що таких книжок у нас дуже мало, а епопея Вільшенка це перший цього роду твір. А для Перемишлян цікава книжка ще й тим, що тут багато місця присвячено Перемишлеві й тутешним відносинам. Видано книжку добре“.

4:50 зл.

Ноти: „Синя чічка“ на голос і фортеп'ян — слова В. Бобинського — музика М. Гайворонського.

Ціна 0:75 зл.

„Ой казала мати та не банувати“ — на голос і фортеп'ян, слова і музика М. Гайворонського.

Ціна 0:75 зл.

„Ой нагнувся дуб високий“ 1) на голос і фор-

- тепня — 2) баритонове сольо з хором. Слова М. Голубця — музика М. Гайворонського. Ціна 0'75 зл.
- Степан Левинський:** „Від Везувія до пісків Сагари“. — 1. У Неаполі. 2. Палермо ля Феліце. 3. На порозі Африки. 4. Що розказав мені Туніс. 5. Пустиня й оази. 6. На півдні. 7. Боже й чортове в Кайруані — Прегарна вінета арт. Бутовича. Друковано на люксусовім папері. Розкішні ілюстрації. Ціна 3'25 зл.
- Львів. Микола Голубець:** Історія Львова від найдавніших часів. Л. Л. Львів в часах великої і визвольної війни. Ціна 3' — зл.
- Богдан Лепкий: Слота** поезії. Ціна 0'90 зл.
- Календарі** на рр. 1922, 1923 вичерпані, 1924, 1925, 1926 і 1927 по 3 зл. Крім того що року видає маленькі підручні календарики.

Чужі видання, які можна набути в „Червоній Калині“:

- Літопис української революції.** Матеряли й документи до історії української революції. Том II. Книга 4. Від року 1917 - 1922. 362 ст. друку. Брат проти брата. Розділ I. Побідний шлях і реальна дійсність. Розділ II. Вихід з Києва та шукання порятунку за кордоном. Розділ III. Спроби консолідації і болючі розбіжності. Фронт. Розділ IV. Боротьба з Денікіном. Розділ V. Од нарад до зради? Галицькі проводирі доконують переходу їх армії до Денікіна. Розділ VI. Залишення урядом Камянця і прихід Поляків. Розділ VII. Листопадова катастрофа. Розділ VIII. Деж причини катастрофи? Ціна 15'00 зл.
- Літопис української революції.** Матеряли й документи до історії української революції. Том II. Книга 5. Від року 1917 1923. Розділ I. Перші кроки в навізанню УНР. дипломатичних стосунків з Польщею. Розділ II. Українська дипломатична Місія в Польщі та її перші кроки. Розділ III. Перший вузол польсько-українського союзу. Деклярація 28. жовтня 1919. Розділ IV. Деклярація 2. грудня 1919. Розділ V. По деклярації 2. грудня 1919. Розділ VI. Від деклярації 2. грудня до умо-

ви 22. квітня 1920. Розділ VII. Союзна умова
22. квітня 1920. — 398 стор. друку. Ціна 20'00 зл.
Порто на рахунок купуючого.

Роман Купчинський: „Великий день“. Драматична
поема. Ціна 1'00 зл.
П. Тичина: „Золотий гомін“. Ціна 1'00 зл.
М. Голубець: Галицьке малярство. Ціна 2'00 зл.
Вол. Босий: Зелена Скупщина, сценічна картина
з життя Черногорців. Ціна 0'50 зл.
Ю. Бачинський: Україна ingredienta. III. в. 4'50 зл.

Замовлення пересилати на адресу:

Книгарсько-видавнича Спілка

„ЧЕРВОНА КАЛИНА“

кооператива з обмежен. порукою
у Львові, вул. Руська ч. 18. I

Чековеkonto: Варшава 152.514. Ч. телефону: 30-13.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ
ВИДАВНИЧОЇ КООПЕРАТИВИ
„ЧЕРВОНА КАЛИНА“

УДІЛ ВІНОСИТЬ 25 ЗОЛ. — ВПИСОВЕ 5 ЗОЛ.

Ширіть видання „Червоної Калини“.

Приєднуйте членів.

Всі книжки замовляйте через Адміністрацію „Червоної Калини“.

Львів, Руська 18/1.

Пишіть сейчас
по оказове число часопису

„Новий Час“

Це одинокий у нас
ілюстрований, попу-
лярний часопис.

Приносить найбільше відомо-
стей з цілого світа.

Виходить що другий день.

Оказові числа
висилається безплатно.

„НОВИЙ ЧАС“,
Львів, Руська 18.

Ч. телефону 30.13.

not known
W. 20 10 34
- 80 000

BJ